

Sveriges strategi för ett fredligt, säkert och hållbart Arktis

Regeringskansliet

Förord

Arktis är en region i förändring. Såväl den globala säkerhetspolitiska utvecklingen som klimatförändringarna har omvälvande konsekvenser i och kring Arktis. Rysslands aggression mot Ukraina har skapat ett nytt säkerhetspolitiskt läge i Europa, som får följdverkningar också i norr.

Arktis är vår del av Europa – och vår angelägenhet. Som en av världens åtta arktiska stater har Sverige en särskild roll och ett särskilt ansvar i regionen. Sverige ska utöva sitt inflytande som arktisk stat för att främja en positiv utveckling i regionen med utgångspunkt i svenska intressen och värderingar, och med stöd av strategiska resurser såsom svensk polarforskning och rymdförmåga.

I regeringens nya strategi för Arktis står säkerhet och stabilitet, ekonomi och handel samt klimat och miljö i fokus. Regeringens långsiktiga mål är ett fredligt och säkert Arktis, med hållbara, robusta och attraktiva samhällen och minskad miljö- och klimatpåverkan. För att uppnå detta behövs förtroendefulla internationella relationer, gemensamma lösningar och efterlevnad av folkrätten i Arktis. Staters suveränitet och territoriella integritet måste respekteras. Motverkanspolitiken i förhållande till Ryssland ska få genomslag i svensk Arktispolitik.

Ett säkert och stabilt Arktis bygger på hållbara och motståndskraftiga samhällen. I arktiska Sverige bidrar lokala, regionala, nationella och europeiska insatser till samhällsomvandling och hållbar tillväxt. En stark arktisk region i norra Sverige är en styrka för vårt land internationellt, och ett inflytelserikt Sverige i internationella Arktisfrågor gynnar det arktiska Sverige. Många aktörer är delaktiga i det arbetet: regeringen, riksdagen, myndigheter, kommuner och regioner, universitet och högskolor, urfolksrepresentanter, civilsamhällesorganisationer, näringslivsföreträdare och enskilda medborgare. Den mångfalden är en styrka.

Arktis står idag inför strategiska utmaningar, men också stora möjligheter. Sverige har starka intressen i en fredlig utveckling i Arktis för att kunna ta vara på de möjligheterna. I denna strategi redovisar regeringen riktning och prioriteringar i det arbetet.

Utrikesminister Maria Malmer Stenergard

Vindkraftspark i Luossavaara, Kiruna. I bakgrunden syns fjällkedjan Skanderna.
Foto: Jonatan Stålhös/imagebank.sweden.se

Innehåll

1. En ny ansats i svensk Arktispolitik	4
Regeringens mål och 10-punktsplan	5
Definitioner av Arktis	6
2. Läget i Arktis – strategiska utmaningar	8
Säkerhetspolitiska motsättningar	8
Ekonomiska möjligheter	9
Klimat- och miljöförändringar	10
Utgångspunkter för svensk Arktispolitik i korthet	10
3. Mål, intressen och principer i Arktispolitiken	12
Sveriges intressen och aktörskap i Arktis	12
Grundläggande principer	13
Sveriges intressen och aktörskap i Antarktis	15
4. Fokusområden i svensk Arktispolitik	16
Fred, säkerhet och stabilitet	16
Ekonomi och handel	21
Klimat och miljö	25
Hållbara, levande och motståndskraftiga samhällen	30
Strategiska resurser	38
5. Arktis i det internationella samarbetet	43
Nato	43
Nordiskt och nordisk-baltiskt samarbete	43
Europeiska unionen	45
Arktiska rådet	45
Samarbete med icke-arktiska stater	46
Parlamentariskt Arktissamarbete	47
Svensk utrikes- och säkerhetspolitisk Arktiskompetens	47

1. En ny ansats i svensk Arktispolitik

Arktis präglas av omvälvande förändringar. Globala säkerhetspolitiska förhållanden spiller över på regionen och klimatförändringen bidrar till osäkerhet och förhöjd risk. Arktis militärstrategiska betydelse ökar. I takt med den geopolitiska utvecklingen, det svenska Natomedlemskapet och klimatförändringen har Arktis och Höga Nord fått en väsentligt ökad betydelse för Sverige. Sverige förväntas också bära ett ökat ansvar för freden, säkerheten och utvecklingen i Arktis.

Med Finlands och Sveriges Natoanslutning har den allierade säkerhetspolitiska och militärstrategiska kopplingen mellan Arktis och Östersjöregionen stärkts. Arktis, Höga Nord och Östersjön utgör en strategisk och operativ helhet. Det medför en särskild roll, ett särskilt ansvar och ett särskilt intresse för Sverige.

I Sverige utgör det arktiska området i form av Norrbottens och Västerbottens län en dryg tredjedel av Sveriges landyta, och 15 procent av Sveriges yta ligger norr om polcirkeln. Det är delar av vårt land som har betydande naturresurser och lämnar viktiga bidrag till Sveriges ekonomi och välfärd, och till EU:s ekonomiska säkerhet. Samtidigt behöver Sveriges arktiska region utvecklas ytterligare för att dra ökad nytta av dessa resurser och stärka säkerheten i nord-områdena. Ett säkert och stabilt Arktis bygger på hållbara och motståndskraftiga samhällen, med deltagande av urfolket samerna, områdets nationella

minoriteter och alla andra invånare i den svenska delen av Arktis.

Nato och EU är centrala för fred och utveckling i Arktis. Sverige har anledning att aktivt verka för att stärka den arktiska dimensionen i både Natos och EU:s politik, samt främja en stark solidaritet från hela Europa för europeiska Arktis.

Svensk Arktispolitik innefattar såväl internationell som nationell politik, såväl strategiska utmaningar som betydande möjligheter. Med den här strategin binder regeringen samman de olika dimensionerna av situationen i Arktis, i analys och i handling. Genom att förtydliga sambanden mellan säkerhetspolitik, folkrätt och ekonomi samt miljö och klimat, liksom mellan lokala, regionala, nationella och internationella nivåer, stärks politiken. Svensk Arktispolitik både uppdateras och utvecklas. Jämfört med tidigare svenska Arktisstrategier ger regeringen i den här strategin säkerhetspolitiska frågor större utrymme, både som ett eget tematiskt fokusområde och som ett perspektiv som genomsyrar övriga delar. Regeringen framhäver också på ett nytt sätt kopplingen mellan strategiska resurser och förmågor, och svenskt aktörskap och inflytande, i synnerhet på det säkerhetspolitiska området. Regeringens motverkanspolitik i förhållande till Ryssland får även genomslag i svensk Arktispolitik.

Foto: Johnér/imagebank.sweden.se

Regeringens mål och 10-punktsplan

Regeringens långsiktiga mål är ett fredligt och säkert Arktis, med hållbara, robusta och attraktiva samhällen och minskad miljö- och klimatpåverkan. Regeringen avser att verka för det målet genom aktiviteter och åtgärder på följande 10 prioriterade punkter.

Regeringen avser att:

1. verka för att folkrätten respekteras av alla stater som verkar i Arktis, att gemensamma utmaningar hanteras i fredlig samverkan och dialog, och att demokratiska principer och mänskliga rättigheter respekteras,
2. fördjupa säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete, utveckla nationella militära förmågor samt stärka militär rörlighet för en stärkt avskräcknings- och försvarsförmåga i Höga Nord, med fokus på samordning och utveckling av arktiska och subarktiska förmågor, inklusive genom Sveriges ansvar som ramverksnation för Natos framskjutna närvaro (FLF) i Finland,
3. stärka hållbar regional och lokal utveckling och motståndskraft i arktiska Sverige i samarbete med civila och militära liksom lokala, regionala och nationella aktörer, inklusive urfolk, samt främja det gränsöverskridande samarbetet med Finland och Norge,
4. bidra till att de ekonomiska möjligheterna i Arktis nyttiggörs med hänsyn till säkerhetspolitiska dimensioner, vikten av strategiskt oberoende och svensk ekonomisk säkerhet, hållbarhet och miljömässiga faktorer, samt urfolks rättigheter, i enlighet med internationell rätt och till gagn för samhällen lokalt,
5. verka för ökade insatser för en begränsad uppvärmning av Arktis i enlighet med Parisavtalets 1,5-gradersmål, ökad förmåga att hantera klimatförändringens effekter, bevarande och hållbart nyttjande av den biologiska mångfalden inklusive
6. stärkt skydd av marina områden, samt minskade föroreningar i Arktis, med stöd av svensk och internationell miljöövervakning,
6. främja och nyttja strategiska resurser som stärker Sveriges ställning och säkerhetspolitiska aktörskap i Arktis, inklusive polarforskning, en forskningsisbrytare, rymdinfrastruktur och förmågor inom digital infrastruktur,
7. prioritera arbetet i Arktiska rådet – de arktiska staternas främsta forum för samarbete i gemensamma frågor, med deltagande av urfolk i Arktis – och bidra till att rådet bibehåller sin ställning och fortsatta relevans, med särskilt fokus på Sveriges ordförandeskap 2027–2029,
8. stärka det nordiska samarbetet i arktiska frågor, värna den transatlantiska sammanhållningen och utveckla samarbeten med icke-arktiska stater som kan bidra till ett fredligt, säkert och hållbart Arktis,
9. bidra, som ett av EU:s tre arktiska medlemsländer, till att EU för en ambitiös, relevant och effektiv Arktispolitik som förenar stöd till Europas arktiska regioner med utrikespolitiskt aktörskap, långsiktigt arbete på klimatområdet och stärkt ekonomisk utveckling, och ger adekvata svar på säkerhetspolitiska utmaningar, och
10. främja stärkt svensk Arktiskompetens och svenskt utrikes- och säkerhetspolitiskt aktörskap genom strategiska insatser.

Regeringens Arktisstrategi har inget uttalat slutdatum, men prioriteringar och aktiviteter utgår från en tidshorisont om ungefär fem år. Uppföljning av strategin kommer att ske kontinuerligt, i dialog med nationella och internationella partner.

Definitioner av Arktis

I denna strategi används följande definitioner:

Det finns flera olika definitioner av vad som räknas till den arktiska regionen. Gränsdragningen sker på olika sätt inom olika vetenskapliga områden eller politiska avtal. Med *Arktis* avses land-, luft- och havsområdena norr om polcirkeln. I samband med att Arktiska rådet inrättades 1996 slog rådets medlemmar fast att världens åtta *arktiska stater* är Danmark, Finland, Förenta staterna (USA), Island, Kanada, Norge, Ryssland och Sverige.

I Sverige och övriga arktiska länder betraktas ofta områden även söder om polcirkeln som arktiska på grund av likheter i klimatologiska, naturmässiga, levnadsmässiga och samhällsekonomiska förhållanden. Vilka områden som ingår kan skilja sig mellan olika sammanhang. Med *nordområdena* avses i denna strategi områden i Finland, Norge och Sverige som präglas av arktiska och subarktiska klimatförhållanden. För svensk del innefattar det Norrbottens län och Västerbottens län.

Med *européiska Arktis* avses i denna strategi Danmarks, Finlands, Islands, Norges och Sveriges territorier.

Med *Höga Nord* (på engelska *High North*) avses de delar av Arktis som ingår i ansvarsområdet för Natos högsta militära befälhavare (SACEUR). I Höga Nord ingår de allierades territorier på Nordkalotten, Svalbard och Jan Mayen, Island, Grönland och Färöarna samt Grönlandshavet, nordligaste delen av Nordatlanten, Norska havet, Barents hav och det så kallade GIUK-gapet mellan Grönland, Island och Storbritannien. Uttrycket Höga Nord och dess engelska motsvarighet används framför allt i Natosammanhang, men förekommer även i andra kontexter.

Med *Nordkalotten* avses i denna strategi fylkena Finnmark, Nordland och Troms i Norge, Norrbottens län i Sverige, landskapet Lappland i Finland samt länet Murmansk i Ryssland.

Med *subarktiska områden* avses i denna strategi områden omkring polcirkeln där det råder subarktiska klimatförhållanden. För att verka i subarktiska områden krävs särskilda försvarsförmågor som skiljer sig från arktiska försvarsförmågor.

Med *Högarktis* avses de nordligaste delarna av Arktis där det råder arktiskt klimat.

Karta över Nordpolen och de åtta arktiska staterna.

Bild: Arctic Portal

2. Läget i Arktis – strategiska utmaningar

Arktis genomgår stora förändringar. Regionen har utvecklats från ett lågspänningsområde till en arena för stormaktsrivalitet och står i ökande geostrategiskt fokus för såväl arktiska som icke-arktiska stater. Den nya geopolitiska situationen i Arktis behöver förstås utifrån tre huvudsakliga perspektiv – säkerhetspolitiska motsättningar, ekonomiska intressen och klimatförändringen – och hur dessa samverkar med varandra.

Säkerhetspolitiska motsättningar

Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina 2022 ändrade i grunden den säkerhetspolitiska situationen i Europa, med konsekvenser även i Arktis.

Ryssland utgör det allvarligaste hotet mot Sveriges nationella säkerhet. På Kolahalvön, blott en dagsresa med bil från norra Sverige och med gräns mot Norge och Finland, pågår rysk militär upprustning. Kolahalvön är central för rysk kärnvapenavskräckning med en stor koncentration av kärnvapen. Rysslands kärnvapenförmåga, baser och strategiska ubåtsflotta har omfattande påverkan på områdets strategiska, försvars- och säkerhetspolitiska dynamik. Höga Nord och Arktis är den primära geografi i vilken stormakternas strategiska avskräckningsintressen möts.

Rysslands Norra marin utgår från marinbaser runt Murmansk och har sitt primära operationsområde i de arktiska havsområdena. Rysslands så kallade skuggflotta, som används för export av rysk olja i strid med sanktioner och pristak, rör sig även i Arktis. Fartygen är ofta undermåliga och agerar riskabelt till sjöss, vilket gör skuggflottan till ett säkerhets- och miljöhot.

Rysk upprustning sker i Sveriges omedelbara närhet och utgör ett hot mot säkerhet och stabilitet i Arktis. Militärstrategiskt utgör Arktis och Östersjön en sammanhållen geografi: En konflikt i det ena området kan få omedelbara följdverkningar i det andra. Det är därför en styrka att samtliga arktiska stater och östersjöstater förutom Ryssland är Natoallierade.

Sveriges och Finlands Natomedlemskap stärker försvarsalliansens närvaro och förmåga till avskräckning och försvar i europeiska Arktis. Detta är av stor betydelse för Sveriges säkerhet liksom för Nato som

helhet, också i händelse av kris eller krig. Nato stärker sin närvaro och sina förmågor för avskräckning och försvar i Höga Nord.

Arktis och Höga Nord utgör ett nyckelområde för Natos försörjningsleder mellan Nordamerika och Europa och för försvaret av Nordamerika och Europa. Ryska kärnvapen som baseras i eller måste passera Arktis är ett hot mot Nordamerika och ett skäl för USA att hålla fast vid sitt arktiska engagemang och försvarssamarbetet i Höga Nord. Säkerheten i Arktis är en gemensam transatlantisk angelägenhet.

De nordiska länderna gör omfattande satsningar som Natoallierade inom både militärt och civilt försvar i Höga Nord. Det nordiska samarbetet i Arktisfrågor stärks, mot fonden av en stark värde- och intressegemenskap. Även Sveriges samarbete med Kanada fördjupas i arktiska frågor. Inom EU breddas och fördjupas Arktisengagemanget och en uppdaterad europeisk Arktisstrategi tas fram.

Bland icke-arktiska stater har intresset för Arktis ökat väsentligt på senare år. I många fall bedrivs samarbeten mellan icke-arktiska och arktiska stater och aktörer, exempelvis inom forskning, som är strategiskt viktiga och till gagn för utvecklingen i Arktis. Avgörande för väl fungerande samarbeten är att folkrätten respekteras.

Kina definierar sig som en Arktisnära stat och har en uttalad ambition att bli en stormakt i polarregionerna. Sedan 2013 deltar Kina i Arktiska rådet som observatör. Arktis utgör ett långsiktigt strategiskt intresse för Kina, och landet utvecklar förmågor med dubbla användningsområden som kan understödja närvaron i Arktis, inklusive satellitsystem, isbrytare och atomdrivna ubåtar. Kina flyttar fram sina positioner inom Arktisforskningen och de kinesiska aktiviteterna antas ha både civila och militära ändamål. Utvinning

Satellitbild över Grönland, Europa och Nordpolen i sanna färger.

Foto: Planet Observer

av naturresurser och diversifiering av handelsleder är av kinesiskt säkerhetspolitiskt intresse. Kina har stärkt sitt ekonomiska samarbete med Ryssland. Rysk export av olja och gas till Kina, bland annat en ökande andel via Nordostpassagen, göder Rysslands krigsekonomi och ökar de säkerhetspolitiska riskerna i Arktis.

Den militära dimensionen av Kinas närvaro i regionen är fortsatt begränsad, även om försvarssamarbetet mellan Kina och Ryssland har fördjupats i Arktis. Länderna har på senare år genomfört samordnade patruller och marina övningar, företrädesvis i havsområdena utanför nordöstra Ryssland. Kinas möjliggörande stöd för Rysslands aggression mot Ukraina förblir ett hot mot Sveriges och Europas säkerhet.

Under 2026 har det säkerhetspolitiska läget i Arktis påverkats av den amerikanska administrationens uttalanden om Grönland. Danmark och Grönland liksom Sverige, EU och många Natoallierade har avvisat uttalandena på folkrättsliga och säkerhetspolitiska grunder. Grundläggande folkrättsliga regler och etablerade former för mellanstatlig samverkan har accentuerats.

Ekonomiska möjligheter

Arktis har rika naturresurser på land, i havet och på havsbotten. Havet är rikt på födoämnen såsom fisk och kräftdjur. Det finns omfattande olje- och naturgas-tillgångar i de cirkumpolära områdena. Arktis har också ansevärd mineralfyndigheter, inklusive sällsynta jordartsmetaller och andra kritiska mineral liksom ädelmetaller. I svenska Arktis utvinns järn och basmetaller, såsom guld och koppar, som är avgörande för Sveriges konkurrenskraft och förmåga att ställa om och producera varor i tider av kris eller krig.

Med smältande havsisar till följd av klimatförändringen ökar de långsiktiga möjligheterna till kommersiell sjöfart i Arktis. Utbyggnaden av under-vattensinfrastruktur såsom fiberkablar och rörledningar ökar. Många länder utanför kretsen av arktiska stater drivs av de förväntade ekonomiska möjligheterna inom utvinning av naturresurser i Arktis och möjligheter inom exempelvis turismnäring. Flera icke-arktiska länder utvecklar sin isbrytarkapacitet, även om endast ett fåtal länder, däribland Sverige, har isbrytare med kapacitet att nå och verka i Högarktis.

Icke-arktiska länder utvidgar därtill vetenskapliga program eller söker kommersiella samarbeten med andra aktörer i Arktis.

Förutsättningarna för ekonomisk aktivitet och investeringar varierar betydligt mellan olika delar av Arktis. Alaskas ekonomi vilar till nästan 85 procent på olje- och gasintäkter medan fiske- och räkfångst utgör ryggraden i grönländsk ekonomi. I nordområdena finns tung basindustri som utnyttjar de arktiska naturresurserna med en hög grad av förädling och som utgör en tillväxtmotor i och bortom den arktiska regionen. Gemensamt för de arktiska länderna är dock, i varierande grad, rikliga naturresurser i kombination med långa avstånd, gleshet och ett strängt klimat.

Klimat- och miljöförändringar

Arktis värms upp i väsentligt snabbare takt än det globala genomsnittet. Enligt vetenskapliga källor går uppvärmningen nästan fyra gånger så fort i området norr om polcirkeln. Uppvärmningen leder till omfattande och delvis oåterkalleliga förändringar av glaciärer, havsisar, permafrost och ekosystem, med stora konsekvenser för människor och miljö i Arktis liksom för det globala klimatsystemet. Klimatförändringen, förlust av biologisk mångfald och föroreningar utgör en trippel planetär kris med svåröversäglbara säkerhetspolitiska följdverkningar, och kan också utgöra en risk för samhällets förmåga att stå emot kriser och för människors hälsa och välfärd.

Smältande glaciärer och havsisar samt tinande landbaserade polarisar och permafrost leder till havsnivåhöjningar och jorderosion längs med arktiska kustlinjer. En ökad halt koldioxid i atmosfären leder till havsförurning, vilket i sin tur påverkar livet i havet. Smältande glaciärer och havsis samt höjda havsnivåer är självförstärkande konsekvenser av klimatförändringen som medför att jordens förmåga att reflektera solljus försämras och risken ökar för att kritiska trösklar i det globala klimatsystemet passeras. En potentiellt mycket allvarlig men svårbedömd risk med bäring på de nordiska länderna är att den kritiska värmeöverföringen med atlantströmmar förändras.

Ozonskiktet över Arktis återhämtar sig långsammare än i andra regioner och klimatförändringen ökar sannolikheten för perioder av kraftig ozonuttunnning de kommande decennierna. Detta kan ge stora relativa öknings av UV-strålning.

Allt detta, men också andra påverkansfaktorer så som föroreningar och fysisk exploatering, får dramatiska konsekvenser för Arktis unika biologiska mångfald och den svenska fjällvärldens känsliga natur. Klimatförändringen leder till sämre betesförhållanden och påverkar bland annat den naturbetesbaserade renskötseln i Sveriges arktiska region.

I takt med att havsområden i Arktis blir mer tillgängliga ökar den ekonomiska aktiviteten och därmed påverkan på ekosystemen. När sjöfarten och annan aktivitet ökar finns risk för händelser och olyckor som kan få stor negativ påverkan på de känsliga ekosystemen i Arktis. Ökad sjöfart ger också förhöjda bullernivåer under vattnet och påverkar främst marina däggdjur.

Miljöövervakning och annan produktion av data är av kritisk betydelse för att kunna beskriva och förutspå påverkan på miljön, utforma klimatmodeller och ta fram åtgärder för anpassning till framtida klimatförändring. Forskningssamarbetet i Arktis har påverkats negativt av de tilltagande spänningarna till följd av Rysslands aggression mot Ukraina. Möjligheten att samla in klimatrelaterade data från Ryssland, som har den i särklass längsta kustlinjen kring Norra ishavet, är kraftigt begränsad och påverkar möjligheterna till adekvat miljöövervakning.

Utgångspunkter för svensk Arktispolitik i korthet

Säkerhetspolitiska spänningar, ekonomiska drivkrafter och klimatförändringen är de faktorer som i huvudsak definierar utvecklingen i Arktis. Situationen i Arktis påverkas också, på samtliga områden, om folkrätten utmanas. Efterlevnad av folkrättsliga regler skapar långsiktig förutsebarhet och stabilitet, gynnar välfärd och värnar staters suveränitet. Folkrättens konfliktlösningsmekanismer jämför små och stora stater. Om folkrätten utmanas försämras det säkerhetspolitiska läget.

Ökade spänningar i Arktis utmanar Sveriges och övriga nordiska länders nationella intressen. Men utvecklingen i Arktis innebär också möjligheter. Sverige behöver ett gott kunskapsläge, en god beredskap, en integrerad ansats och ett ambitiöst och strategiskt förhållningssätt till Arktis för att ta fasta på möjligheter och angripa utmaningar. Svenska intressen och folkrättsliga regler och principer utgör basen för vår Arktispolitik.

Isfronten av C.H. Ostenfeldglaciären, som mynnar i Victoriafjorden på norra Grönland. Glaciären hade en över 40 kilometer lång flytande istunga som bröts upp omkring 2002. I dag finns endast några få större flytande istungor kvar i Grönlands fjordar.

Foto: Jamie Barnett/Felicity Holmes

3. Mål, intressen och principer i Arktispolitiken

Det övergripande och långsiktiga målet för svensk Arktispolitik är ett fredligt och säkert Arktis, med hållbara, robusta och attraktiva samhällen och minskad miljö- och klimatpåverkan. På kort och medellång sikt ska regeringen driva prioriteringar, främja intressen och vidta åtgärder som medverkar till det långsiktiga målet.

I Arktis är utrikespolitik och nationell politik nära sammankopplade. Många politikområden, samhällssektorer och aktörer, offentliga liksom privata, samverkar och bidrar direkt och indirekt till utvecklingen i Arktis, i och utanför Sverige. Regeringens prioriteringar och åtgärder samverkar med det som görs på kommunal och regional nivå liksom inom EU och Nato, för att främja ett fredligt, säkert och hållbart Arktis.

Sveriges intressen och aktörskap i Arktis

En regelbaserad världsordning och ett säkert och stabilt närområde utgör svenska strategiska intressen. Sverige och övriga nordiska länder missgynnas om respekten för folkrätten och det multilaterala samarbetet i Arktis försvagas. Sverige har direkta egenintressen i att Arktis utvecklas i en positiv säkerhetspolitisk riktning och att folkrätten upprätthålls. Det ligger vidare i svenskt intresse att det finns fungerande former för dialog och samarbete och att relationerna mellan aktörer och folk i Arktis präglas av förtroende, ömsesidighet, förutsägbarhet och långsiktighet. Gemensamma utmaningar kräver gemensamma svar.

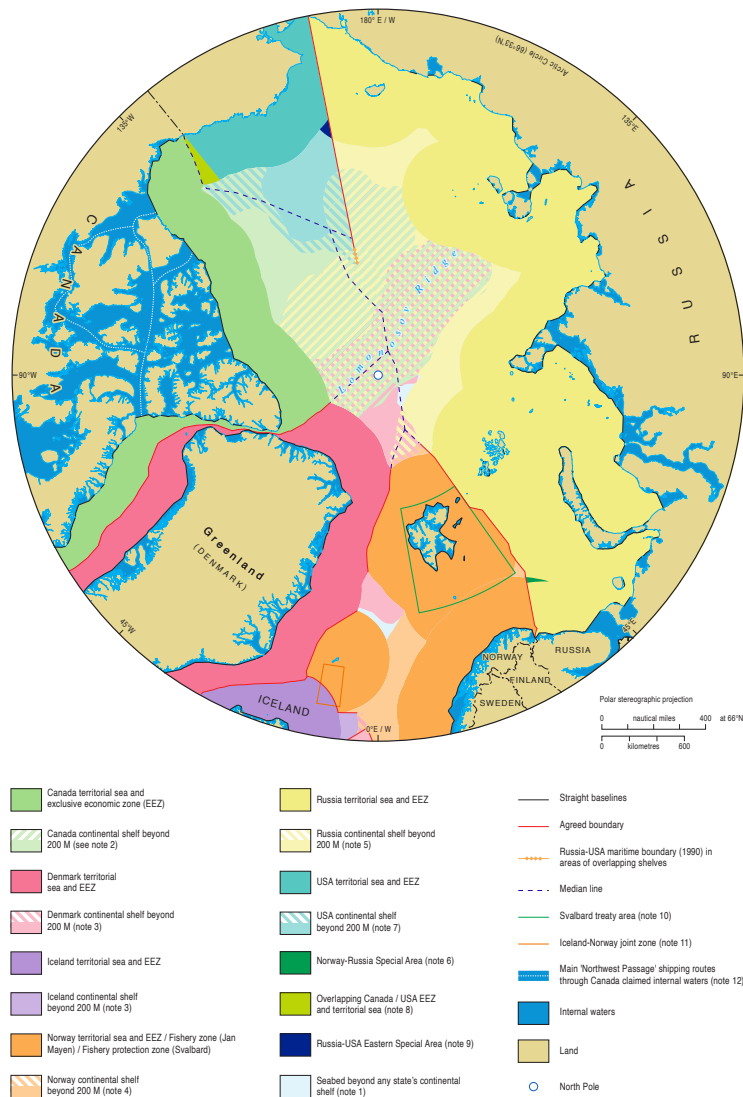
I svenskt intresse ligger också att de ekonomiska möjligheterna i Arktis tillvaratas på ett sätt som skapar välstånd och motståndskraft, lokalt, regionalt och nationellt. Utvinning av naturresurser, ökad sjöfart och utveckling av infrastruktur har god potential och ska utnyttjas med respekt för folkrätten och en hållbar miljö i Arktis. Urfolks och nationella minoriteters traditionella kunskap och perspektiv liksom lokalsamhällenas perspektiv och kunskaper ska beaktas i den regionala utvecklingen i Arktis, och ekonomisk utveckling komma hela den arktiska befolkningen till gagn.

Därtill har Sverige ett grundläggande intresse av att klimatförändringens konsekvenser i Arktis hanteras

effektivt, genom utsläppsminskningar och anpassningar. Klimatförändringen har redan idag konsekvenser för Sveriges säkerhet, och på sikt utgör de ett existentiellt hot mot mänskligheten. Ett effektivt klimat- och miljöarbete är en viktig del i de globala klimatansträngningarna och gynnar alla länder, inklusive Sverige.

Sverige disponerar flera strategiska resurser som förstärker vårt utrikes- och säkerhetspolitiska aktörskap och vår relevans och tyngd som partner i en arktisk kontext: Arktisforskning och isbrytaren Oden, avancerade rymdförmågor och infrastruktur, inte minst vid rymdbasen Esrange, och spetskompetens inom digital infrastruktur som möjliggör svensk medverkan i strategiska undervattenskabelprojekt i arktiska havsområden. Dessa förmågor ska fortsatt stärkas.

Som arktisk stat har Sverige en särskild roll och ett särskilt ansvar. Sverige ska aktivt nyttja den möjlighet till inflytande som det medför. Det ligger i Sveriges intresse att EU har en ambitiös och samlad Arktispolitik och ett strategiskt aktörskap, att Nato är en sammanhållen allians som effektivt kan möta hot i närområdet och att Arktiska rådet förblir ett effektivt organ för arktiska stater och urfolk att främja hållbar utveckling. Det ligger också i Sveriges intresse att förståelsen för Arktis inom EU och Nato ökar, liksom att övriga icke-arktiska och likasinnade stater aktivt bidrar till ett konstruktivt och regelbaserat internationellt engagemang i Arktis.

Kartan visar staternas framställningar till kommissionen för avgränsning av kontinentalsockeln, etablerad under havsrättskonventionen, gällande deras förlängda kontinentalsocklar. De presenteras i samma sammanhang som en rad andra havsrättsliga zoner. Kartan ger en heltäckande bild av kommissionens rekommendationer och framställningar som inväntar åtgärd eller beslut. För att läsa mer, besök durham.ac.uk

Foto: IBRU, Durham University, UK. Januari 2024.

Grundläggande principer

Respekten för folkrätten, inklusive mänskliga rättigheter och urfolks rättigheter, demokratiska värden, fredligt samarbete och staters suveräna likställighet, är vägledande för Sveriges engagemang i Arktis och partnerskap med andra arktiska och icke-arktiska länder. Den regelbaserade och multilaterala världsordning som skapades efter andra världskriget tjänar oss väl och ger tydliga, transparenta ramar för uppförandet i Arktis. Det institutionaliserade samarbetet mellan arktiska stater – Arktiska rådet och andra

samarbetsinitiativ och avtal som främjar en fredlig och hållbar utveckling i Arktis – behöver vidmakthållas och utvecklas.

Regeringen betonar att alla stater måste respektera folkrätten, inklusive havsrätten, i Arktis. Inom ramen för havsrätten har världens alla stater bland annat rätt till fri sjöfart, marinvetenskaplig forskning och resursutnyttjande i de havsområden som är en del av Arktis.

Folkrätten i Arktis

Det råder inget folkrättsligt tomrum i Arktis, och det finns inte heller någon folkrättslig särreglering för området. De arktiska land-, luft- och havsområdena tillhör antingen någon av de åtta arktiska suveräna staterna eller utgörs av internationella havs- och luftområden över vilka ingen stat har suveränitet.

Folkrätten gäller i Arktis precis som överallt annars. Folkrätten omfattar FN-stadgans regler, mänskliga rättigheter och urfolksrättigheter, miljö rätt, sjöfartsregler, lufträtt och rymdrätt, som exempel. FN:s havsrättskonvention är särskilt relevant eftersom Arktis till största del består av havsområden och havsrättskonventionen reglerar hur hav och havsbottnar, samt luftrummet ovanför, får användas och hur de ska skyddas.

Såväl multilaterala som regionala och bilaterala konventioner fungerar på en daglig basis. De arktiska strandstaterna har slutit avgränsningsavtal om sina havs- och landgränser. Ett viktigt avtal slöts mellan Norge och Ryssland om avgränsningen i Barents hav och Norra ishavet år 2010, och år 2022 slöt Danmark och Kanada ett avtal om Hans ö/Tartupaluk.

Alla fem arktiska strandstater har rätt till en förlängd kontinentalsockel i Norra ishavet. Kommissionen för avgränsning av kontinentalsockeln, etablerad under havsrättskonventionen, ska fastställa om kuststaternas beskrivning av de yttre gränserna för respektive kontinentalsockel överensstämmer med kriterierna i havsrättskonventionen. Det krävs omfattande undersökningsarbete för att samla in data om sockeln, och inte alla arktiska kuststater har hunnit med att göra det. Därför vet vi ännu inte hur alla kontinentalsocklar kommer att avgränsas mot varandra.

En central regional konvention är Spetsbergenfördraget från 1920 (ofta kallad Svalbardstraktaten). Fördraget erkänner Norges fulla suveränitet över ögruppen Svalbard samtidigt som medborgare och företag från alla fördragsslutande stater ges lika rättigheter till bosättning och ekonomisk verksamhet. Fördraget har över ett 40-tal parter från hela världen. Svenska forskare har lika rätt att bedriva vetenskapligt forskningsarbete på ögruppen som norska forskare. Spetsbergenfördraget föreskriver att Svalbard inte får användas för krigsändamål. Detta har stor säkerhetspolitisk betydelse. Regeringen betonar vikten av att fördraget efterlevs för att värna fred och säkerhet i regionen.

Flera bindande avtal har också tillkommit inom ramen för Arktiska rådet: avtalet om samarbetet vid flygsökning och räddning till sjöss i Arktis (2011), avtalet om samarbete vid beredskap och insatser mot marin oljeförorening i Arktis (2013) samt avtalet om att främja internationellt samarbete om arktisk marin vetenskaplig forskning (2017).

Polarforskningssekretariatet driver två forskningsstationer i Dronning Maud Land i Antarktis: Wasa och Svea. På bilden visas forskningsstationen Wasa som invigdes 1989. Wasa används enbart under de antarktiska sommarsäsongerna. Stationen är konstruerad för att vara mycket energisnål, med solenergi som huvudsaklig energiförsörjning. Varje säsong anpassas stödet till de aktuella forskningsprojekten.

Foto: Ninis Rosqvist.

Sveriges intressen och aktörskap i Antarktis

Arktis och Antarktis förenas av att de är föremål för ett ökande geopolitiskt intresse, starka forskningsintressen, betydande naturresurser, tydliga effekter av klimatförändringen samt en växande mänsklig påverkan på känsliga ekosystem. Det som utmärker Antarktis är dess status som ett demilitariserat område, reserverat för fredliga ändamål som ska vara fritt tillgängligt för vetenskaplig forskning enligt Antarktisfördraget från 1959. Det finns ett förbud mot utvinning av mineral och fossila bränslen i Antarktis. Kommersiellt fiske förekommer i Södra ishavet och regleras i internationella avtal.

Sverige har sedan 1984 ställning som beslutande, så kallad konsultativ part, i Antarktisfördraget. Därmed är Sverige ett av världens fem länder som både är med i Arktiska rådet och är beslutande part i Antarktisfördraget, vilket ger en privilegierad ställning. Sverige är beslutande part i konventionen som reglerar bevarandet och nyttjandet av Antarktis marina levande tillgångar och medverkar till ekosystembaserad förvaltning och inrättande av marina skyddade områden (CCAMLR). Sverige är också part i miljöskydds-

protokollet till Antarktisfördraget som trädde i kraft 1998, det s.k. Madridprotokollet. Inom ramen för Antarktisfördraget bevakar Sverige särskilt frågor som kan få konsekvenser för de grundläggande elementen i Antarktisfördraget, i synnerhet de territoriella anspråken och suveränitetsaspekterna samt forskningsfrågorna.

Antarktisfördraget möter ökade utmaningar till följd av ett mer ansträngt internationellt samarbetsklimat, och klimatförändringen gör kontinenten mer tillgänglig. Samtidigt ökar det globala intresset för mineral, kolväten och fiske, vilket understryker behovet av effektiva inspektionsmekanismer.

I Antarktis finns ett sjuttiofem forskningsstationer med närvaro av ett trettiofem länder, inklusive Sverige som har två forskningsstationer. Flera länder expanderar sin forskningsverksamhet i Antarktis, och Kina är ett av de länder som tydligast stärker sin närvaro. För Sverige är det prioriterat att det fredliga och vetenskapliga syftet med närvaron i Antarktis bibehålls. Sverige har genom sin polarforskning god kännedom om både Antarktis och Arktis och ska bidra till den samlade analysen av risker och möjligheter i det internationella samarbetet.

4. Fokusområden i svensk Arktispolitik

Regeringens Arktispolitik omfattar fem huvudsakliga fokusområden:

i) Fred, säkerhet och stabilitet, ii) Ekonomi och handel, iii) Klimat och miljö, iv) Hållbara, levande och motståndskraftiga samhällen, och v) Strategiska resurser.

Fred, säkerhet och stabilitet

För Sverige som arktisk stat och Natomedlem innebär det förändrade läget i Arktis utmaningar och ansvar, men också möjligheter. Det ligger i Sveriges nationella intresse att utvecklingen i Arktis präglas av säkerhet, stabilitet och fredlig samverkan.

Regeringens satsningar på det försvarspolitiska området bidrar till förstärkt avskräckning och försvar i Arktis. Svensk säkerhets- och försvarspolitik utformas i linje med vårt ansvar som allierad för Natos avskräckning och kollektiva försvar i Höga Nord.

Nationella militära förmågor

Totalförsvarsbeslutet 2025–2030 anger att en huvuduppgift för Sverige inom Nato är att underlätta och effektivt delta i det kollektiva försvaret av Nordeuropa med utgångspunkt i Natos operationsplanering. Sverige utvecklar därför nationella förmågor i linje med Natos förmågemålsättningar.

För Sverige är den arktiska och subarktiska förmågan, alltså förmågan att verka på och från Nordkalotten, prioriterad. Sverige har och anskaffar ytterligare förmågor för försvar och verkan, samt förmågor som sensorer och övervakning. Dessa förmågor stärker lägesbilden över Nordkalotten och bistår alliansen med tidig förvarning, vilket även är värdefullt för luftförsvaret av Nordamerika. Tillsammans med infrastruktursatsningar i redan existerande försvarsenheter stärks den svenska militära grundorganisationen i norra Sverige.

Militär rörlighet är avgörande för nationell säkerhet och militära operationer i Arktis, inklusive Nordkalotten. Förmågan att snabbt och flexibelt flytta trupper, utrustning och militära förmågekomponenter, samt att försvara och verka över långa avstånd på och till Nordkalotten, ska stärkas med utgångspunkt i nationella och allierade operationsplaner. Det inkluderar

förmågor som stridsflyg, strategisk lufttransport, lufttankning och utnyttjande av lednings- och informationssystem för att uppnå strategiska mål.

Den militära rörligheten utgör en väsentlig komponent i Natos avskräcknings- och försvarsförmåga i Arktis och Höga Nord och förbindelser i både nord-sydlig och väst-östlig riktning är därmed betydelsefulla. Civila och militära behov förstärker varandra och skapar en ny dynamik i diskussionerna om infrastruktur till och över Nordkalotten samt i Sveriges arktiska region. Stärkt militär rörlighet kräver en totalförsvarsansats med stöd från civila och privata aktörer. Även EU gör omfattande satsningar för att stärka militär rörlighet. EU:s finansiella instrument för förmågeutveckling, stärkt infrastruktur samt harmonisering av regelverk är viktiga faktorer i detta avseende.

Internationella försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten

Sveriges inträde jämte Finland i försvarsalliansen Nato har inneburit omvälvande förändringar för vårt säkerhetspolitiska och försvarspolitiska samarbete med andra stater, bilateralt och multilateralt. Det fördjupade samarbetet med de nordiska Natomedlemmarna liksom övriga allierade gör Sverige, och alliansen som helhet, starkare. Med sju av världens åtta arktiska stater i alliansen skapas goda möjligheter till informationsdelning, samordning och policyutveckling inom Nato, i och om Arktis. I anslutning till Natos utrikesministermöte i Sverige i maj 2026 enades de sju arktiska staterna Danmark, Finland, Island, Kanada, Norge, USA och Sverige om fördjupad A7-dialog kring säkerhetsutmaningar i Arktis.

Med Sverige och Finland som allierade binds Arktis, Höga Nord och Östersjön samman till en strategisk och operativ helhet. Sverige bidrar till att koppla samman områdena på ett ändamålsenligt sätt i Natos analys, planering, övning och träning samt operationer.

Värnpliktiga från Norrlands dragonregemente K 4 genomför stridsutbildning med skarp ammunition (SUSA) i Arvidsjaur.

Foto: Antonia Sehlstedt/Försvarsmakten

Sverige bidrar till Natooperationen Arctic Sentry med JAS 39 Gripen i området runt Island och Grönland. Arctic Sentry är en paraplyoperation under vilken flera pågående och framtida Natoaktiviteter i Arktisregionen samordnas. Operationen har till uppgift att bidra till säkerhet i Arktis och Höga Nord.

Foto: Nato

Inom Nato ska Sverige tillsammans med våra arktiska allierade vara drivande för att stärka Natos roll i Arktis. Natos framskjutna närvaro i Finland (FLF Finland) är viktig för att stärka säkerheten i närområdet och i Höga Nord, och här tar Sverige ett särskilt ansvar som ramverksnation. Det ligger i Sveriges intresse att stärka arktiska och subarktiska förmågor inom alliansen, samt att hela alliansen engagerar sig i Höga Nord för att stärka säkerhet, kompetens, institutionell kapacitet, gemensam lägesbild och strategisk kommunikation.

Det nordiska försvarssamarbetet Nordic Defence Cooperation (Nordefco) är viktigt för de fem ländernas försvar och förmåga att genomföra gemensamma militära operationer. Nordefco ska bidra till Natos försvarsförmågor och avskräckning i norra Europa och till hela alliansens säkerhet. Sverige verkar för ett starkt Nordefco. Genom det gemensamma nordiska försvarskonceptet Nordic Defence Concept (NDC) ska ländernas operationsplanering harmoniseras och i händelse av kris och krig möjliggöra en sömlös integration till Natos regionala planer.

Sverige prioriterar också samarbetet inom ramen för snabbinsatsstyrkan Joint Expeditionary Force (JEF), som består av de fem nordiska och de tre baltiska länderna samt Nederländerna och Storbritannien. Samarbetet, som snabbt kan aktiveras som svar på kriser i norra Europa inklusive Arktis, understryker hur Arktis, Höga Nord och Östersjön utgör ett sammanhängande strategiskt område.

Till följd av den ryska aggressionen har utvecklingen inom EU på det säkerhets- och försvarspolitiska området gått i allt snabbare takt. EU stärker sin roll som säkerhets- och försvarspolitisk aktör och utvecklar unionens Arktispolitik. Utvecklingen i Arktis är en central angelägenhet för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik liksom i det EU-interna politiska och ekonomiska arbetet eftersom delar av Arktis ligger inom Sveriges, Finlands och Danmarks gränser.

Även i Grönland har EU en viktig roll att spela. Grönlands invånare är EU-medborgare och Grönland både bekräftar och värdesätter EU:s ökade intresse. Sverige stödjer ett starkt och proaktivt EU-engagemang

i Grönland, med hänsyn till danska och grönländska önskemål och i nära dialog med Danmark och Grönland.

Ett stärkt europeiskt engagemang i Arktis är av vikt för en fredlig utveckling i Europa. Regeringen vill se en förstärkt EU-roll inom bland annat ökad militär rörlighet och en ambitionsökning inom samhällets beredskap, motståndskraft mot hybridhot och rymdförmåga. Det ligger även i Sveriges intresse att EU:s samarbete med strategiska likasinnade partner som Norge, Island, Kanada och Storbritannien liksom med Nato stärks.

Nationell totalförsvarsförmåga

Regeringen genomför nu den största upprustningen av totalförsvaret sedan 1950-talet. Totalförsvaret består av militär och civil verksamhet som är ömsesidigt förstärkande. Det övergripande målet för totalförsvaret är att ha förmåga att försvara Sverige och vår befolkning mot väpnat angrepp, hävda vårt lands självständighet, suveränitet och territoriella integritet samt medverka till försvaret av allierade.

Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet och i enlighet med Sveriges åtaganden som medlem i Nato. I Nato handlar arbetet med stärkt resiliens om att de allierade ska öka sin förmåga att förbereda sig för, stå emot, besvara och snabbt återhämta sig från kriser som härrör från hot och risker riktade mot alliansens säkerhet.

Det svenska Natomedlemskapet påverkar bland annat kravbilderna på industri, infrastruktur och transporter i Sverige.

Arktis är en komplex riskmiljö där klimatförändringen, geopolitiska spänningar och begränsad infrastruktur möts. Det kräver samordnad planering, ledning, beredskap samt nödvändiga resurser. Arbetet behöver genomföras på mellanstatlig, nationell, regional och lokal nivå, i olika forum, samt av militära och civila aktörer.

Regeringen verkar för att vidmakthålla och stärka vår nationella totalförsvarsförmåga och närvaro i den svenska arktiska regionen, tillsammans med aktörer på regional och lokal nivå. Sverige har även ett strategiskt intresse av att ha en stark närvaro i Arktis och ett oberoende tillträde till Högarktis, särskilt i ljuset av ett nytt säkerhetspolitiskt läge och Nato-medlemskapet.

Internationella räddningsinsatser

Den gemensamma beredskapen är central för att skydda människor och miljö i Arktis. Sverige ska fortsätta bidra i det gränsöverskridande samarbetet inom civil krishantering och räddningstjänst i Arktis, bland annat i det arktiska kustbevakningsforumet (ACGF). Forumet främjar säker och miljöansvarsfull sjöfart genom informationsdelning, övningar, gemensamma rutiner och insatser vid sök- och räddningsinsatser samt vid oljeutsläpp. Viktigt arbete bedrivs också i det gränsöverskridande räddningssamarbetet mellan Finland, Norge och Sverige. Räddningssamarbetet fokuserar på förebyggande av, beredskap för och insatser vid nödsituationer och genomförs främst i form av gemensamma samverkansövningar.

I Arktiska rådet deltar Sverige aktivt i projekt, operativa insatser och övningar som omfattar vildmarksbränder, oljeolycksskydd enligt avtalet om samarbete om beredskap för och insatser vid förorening av den marina miljön genom olja i Arktis (MOSPA), simulerade sök och räddningsinsatser samt radiologisk beredskap. Därtill bidrar Kustbevakningen med fartyg och flygresurser för att upptäcka och bedöma oljeutsläpp. Klimatförändringen och ökad sjöfart i Arktis stärker vikten av dessa samarbeten och ska fortsatt prioriteras.

Hybridhot

Rysslands höga politiska prioritering av Arktis innebär en skärpt hotbild i området vad gäller hybrid verksamhet. Ryssland bedriver fientliga aktiviteter mot Nato- och EU-länder och har förmåga och avsikt att öka sina hybrida attacker utan att överskrida tröskeln för väpnat angrepp. Syftet är att försvaga samhällen, skapa splittringar såväl inom som mellan allierade länder och undergräva stödet till Ukraina. Rysslands militärstrategiska och ekonomiska intressen i Arktis i kombination med förekomsten av kritisk infrastruktur understryker risken för bland annat sabotage, cyberangrepp, spioneri och otillbörlig informationspåverkan.

Svensk säkerhetspolitik behöver i ökad grad ta hänsyn till sambanden mellan hybrida aktiviteter i Arktis och Östersjöområdet. Tillsammans med allierade ska Sverige utveckla förmågan att identifiera, hantera och bemöta hybridhot i Arktis. En resurs i det arbetet är det europeiska kompetenscentret för motverkande av hybridhot (Hybrid CoE) med 35 medlemsländer, som EU och Nato gemensamt har upprättat för att samla expertis och erbjuda träningsprogram. Målbilden i hybridarbetet är att begränsa utrymmet för

Bild från övningen Arctic Guardian 2025, som genomfördes utanför Tromsø i Norge med deltagande från USA, Kanada och samtliga nordiska länder.
Foto: Kystvakten

antagonistisk hybridverksamhet och skapa incitament för ansvarsfullt agerande. Det ska uppnås genom resursförstärkning och fördjupat samarbete i Norden, med Baltikum och andra likasinnade länder runt Östersjön och i Arktis – inte minst inom Nato, EU och Nordefco.

Undervattensinfrastruktur

Arktis är ett geopolitiskt viktigt område, där undervattensinfrastruktur som sjökablar och rörledningar är avgörande för kommunikation, energi och säkerhet. Denna infrastruktur är svår att övervaka och skydda, särskilt i Arktis där klimat och avstånd försvårar

insatser. Med ökad aktivitet i Arktis ökar också risken för sabotage, underrättelseverksamhet och olyckor. Skyddet av undervattensinfrastruktur är därmed en del av totalförsvaret och en förutsättning för operativ förmåga i regionen.

Sverige ska verka för att stärka skyddet av undervattensinfrastruktur i Arktis genom befintliga samarbetsforum. Sverige ska också främja god samverkan rörande sjöövervakning och effektivare delning av sjölägesinformation via etablerade system och nätverk såsom Natos nätverk för undervattensinfrastruktur.

Ekonomi och handel

Arktis är en region med stor ekonomisk potential, i kraft av rika naturresurser, utökade handelsleder och utveckling inom industri och infrastruktur. Regeringen menar att den ekonomiska potentialen i Arktis är positiv och ska tillvaratas på ett långsiktigt hållbart och rättssäkert sätt, som del i ett fredligt, säkert och stabilt Arktis.

Ekonomisk utveckling och säkerhet

Klimatförändringen innebär utmaningar för arktiska samhällen och arktisk miljö, men för också med sig ekonomiska möjligheter. Arktis naturresurser blir alltmer tillgängliga och Norra ishavet alltmer farbart, även om den arktiska miljön i stora stycken förblir utmanande. Den ekonomiska potentialen i nyttjande av naturresurser på land, i havet och på havsbotten har ökat det globala intresset att investera och söka affärsmöjligheter i Arktis. De ökade ekonomiska aktiviteterna innebär möjligheter för Sverige och europeiska Arktis, men får även säkerhetspolitiska följder.

Inom den svenska delen av Arktis finns tillväxtfaktorer som rikliga naturresurser och stabil tillgång till fossilfri elproduktion, robusta basindustrier och innovativa näringar samt framgångsrik forskning och utveckling i högskolor och företag. Potentialen i industrins omställning i norra Sverige beror på dessa strategiska förutsättningar. Sektorer som har specialiserat sig i ett arktiskt klimat eller har haft särskilt gynnsamma förutsättningar i det svenska Arktis inkluderar gruvnäringen, skogsnäringen, energiutvinning, testverksamhet inom bland annat fordon och flyg, rymdindustrin samt turismnäringen. Investeringar i fossilfri ståltillverkning, elektrifiering, batterivärdekedjor, vätgaslösningar och fossilfri elproduktion förändrar industrilandskapet i norra Sverige och bidrar bland annat till svensk och europeisk säkerhet, ökad självförsörjningsgrad av kritiska råvaror och starkt konkurrenskraft.

Akademisk frihet, internationellt forskningssamarbete och framgångsrik förmåga att kommersialisera forskningsresultat har varit, och är, gynnsamt för Sverige. Sverige ska fortsatt värna öppenhet och internationellt samarbete, men samtidigt aktivt motverka risken att dessa utnyttjas otillbörligt av främmande makt. Det finns behov av att skydda både framväxande teknik och kritiska leveranskedjor. Sverige förfogar över flera instrument för att stärka den ekonomiska

säkerheten, såsom exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden och granskning av utländska direktinvesteringar. Därigenom kan teknickläckage eller investeringar som kan skada nationella säkerhetsintressen bemötas.

Sverige behöver värna den ekonomiska säkerheten och ska aktivt bevaka, skydda och motverka manipulation och sabotage av kritisk infrastruktur i Arktis. Det är viktigt att digital och fysisk infrastruktur för konnektivitet är säker och betrodd. Likaså är rymdbaserad infrastruktur av vikt för att verka i Arktis. Sverige besitter god kompetens att verka i Arktis och kan, i samverkan med likasinnade stater, inte minst de nordiska länderna, och som EU- och Natomedlem hävda svenska intressen i regionen.

Arktis består av suveräna staters fastland, inre vatten, territorialhav och internationellt vatten (ekonomiska zoner och fritt hav). Resurserna på kontinentalsocklarna under havspelarna tillkommer till största delen de arktiska kuststaterna. Folkrätten ska tillämpas fullt ut i utövandet av alla aktiviteter. Handel och investeringar ska vara förenliga med ingångna internationella handelsavtal, EU-rätten och svenska lagar och förordningar.

Kritiska metaller och mineral

Världens behov av kritiska metaller och mineral drivs av elektrifieringen och digitaliseringen av samhällen, industrier och fordon. Kritiska råmaterial är också avgörande för produktion av tekniska lösningar för klimatomställningen och för försvars- och rymdindustrin. Den globala efterfrågan på kritiska metaller, som bland annat finns i Arktis, har ökat kraftigt under de senaste åren. I stora delar av Arktis är dock dessa råmaterial svåråtkomliga och utvinningen förenad med omfattande logistiska utmaningar och kostnader.

Det finns en uttalad ambition att stärka möjligheterna i Europa avseende tillgång till och leveranskedjor

Framtidens gruva är koldioxidfri, digitaliserad och autonom. Elektrifierade och autonoma fordon kan bland annat eliminera utsläpp i gruvorna och öka säkerheten.

Foto: LKAB

för strategiska mineral i syfte att stärka europeisk konkurrenskraft och minska beroendeförhållanden med potentiella antagonistiska aktörer. I rådande säkerhetspolitisk kontext har tillgången till strategiska metaller och mineral blivit en fråga om makt, försörjningstrygghet och självständighet. Sverige och Europa behöver minska högriskberoenden av externa aktörer för dessa råvaror och samtidigt säkra regional utveckling och motståndskraft i europeiska Arktis. Detta kräver ett mer samordnat och strategiskt angreppssätt. Utvinning och bearbetning av kritiska råmaterial bör därför även ses ur ett säkerhets- och suveränitetsperspektiv.

Regeringen välkomnar EU:s förordning om kritiska råmaterial och målsättningen i handlingsplanen RE-SourceEU att accelerera genomförandet. Syftet är att stärka den europeiska produktionen av primära och sekundära kritiska råmaterial, bygga motståndskraft och diversifiera leveranskedjor, samt minska beroende av enskilda länder utanför EU.

Gruvnäringen är en viktig del av den svenska ekonomin. Sverige har som världsledande gruvnation lång erfarenhet, kunnande och modern teknik för att ansvarsfullt tillvarata och förädla råvaror, såväl primära som sekundära. Sverige har kapaciteten att driva en hållbar utvinning som bidrar till nya värdekedjor kring metaller och mineral.

Regeringen satsar särskilt på att stärka industrins villkor för kritiska råmaterial genom regelförenkling och snabbare tillståndprocesser. En konkurrenskraftig industri för kritiska råmaterial är viktig för Sveriges tillväxt, försvarsförmåga och klimatomställning. Regeringen arbetar även för att reformera miljöprövningen. Syftet är framför allt att förenkla och förkorta prövningsprocesserna och samtidigt bibehålla ett högt miljöskydd.

Genom innovation och hållbar miljöteknik kan svenska företag stimulera ekonomisk verksamhet i Arktis. Sverige ska verka för gemensamma initiativ i EU, Organisationen för ekonomiskt samarbete och

passagen och rysk energiexport skulle generera ökade intäkter för den ryska staten. Ökad användning av Nordostpassagen skulle också minska Rysslands beroende av Östersjön för sin energiexport.

Ökad sjöfart i Arktis innebär även större risker för utsläpp från fartyg och andra föroreningar samt negativa effekter av ökade bullernivåer under vattnet. Förekomsten av fartyg i Rysslands skuggflotta medför ytterligare miljömässiga hot. Nordostpassagen befinner sig i en känslig miljö och saknar ännu adekvat infrastruktur för sök- och räddningsinsatser. Sverige kommer fortsatt att verka för en god samverkan mellan Arktiska rådet och Kommissionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten (Ospar). Internationella sjöfartsorganisationens (IMO) har antagit åtskilliga regler med bäring på Norra ishavet, särskilt Polarkoden, och det är viktigt att fortsatt medverka i utvecklingen av IMO:s arbete. Sverige ska vidare fortsätta att utveckla samarbetet med partnerländer liksom EU för att motverka Rysslands skuggflotta.

Det ligger i svenskt och europeiskt intresse att friheten till sjöfart upprätthålls, med full respekt för havsrättsliga regler. Minskade risker och transportkostnader är i allmänhet gynnsamma för handeln och till gagn för utrikeshandelsberoende länder som Sverige. Regeringen avser att bidra till ökad kunskap om hur statliga och kommersiella aktörer agerar i Norra ishavet, och tillsammans med likasinnade länder agera gemensamt kring utmaningar och möjligheter. I det ingår att stärka samarbeten och tekniska metoder, inklusive med hjälp av Artificiell intelligens (AI) och

satelliter, för att effektivisera sök- och räddningsinsatser, förbättra sjöfartsprognoser samt identifiera och följa fartyg som kan vara involverade i verksamhet som strider mot internationella regelverk, såsom otillåtet fiske eller utsläpp av föroreningar.

Fiske

Minskande havsisar och varmare vatten sätter press på fiskbestånden i Arktis. Vissa arter flyttar norrut och fångstområdena för fisk och krill på internationellt vatten är under förändring. Det finns behov av ökad kunskap om den marina ekologin och fiskbestånden. Därutöver pågår forskning kring framtida havsbaserade födoämnen såsom tång och alger med stor potential i Norra ishavet. En ökad närvaro för utvinning men även för forskning på området kan förutses. Intresset för framtida födoämnen kan på sikt bidra till konflikt i Arktis mellan olika stater. Inte minst Kina visar stort intresse för havsbaserade resurser i såväl Arktis som Antarktis. Därför verkar Sverige för internationellt, ansvarsfullt samarbete och gemensamma regleringar.

Sedan 2017 finns ett internationellt avtal om förbud mot oreglerat kommersiellt fiske i centrala Arktis. Avtalet har undertecknats av bland andra EU, USA, Ryssland och Kina och innebär att parterna har åtagit sig att inte tillåta kommersiellt fiske på fritt hav i Arktis. Regeringen står bakom fiskeavtalet och kommer att verka för att kommersiellt fiske i området inte inleds förrän det kan säkerställas att fisket kan genomföras utan negativa effekter på det känsliga ekosystemet.

Undervattensbild på fjällröding på Grönland. Fjällrödingen är extremt köldtålig och lever runt hela Grönlands kustlinje samt i dess inland.

Bild: Dan Bach Kristensen

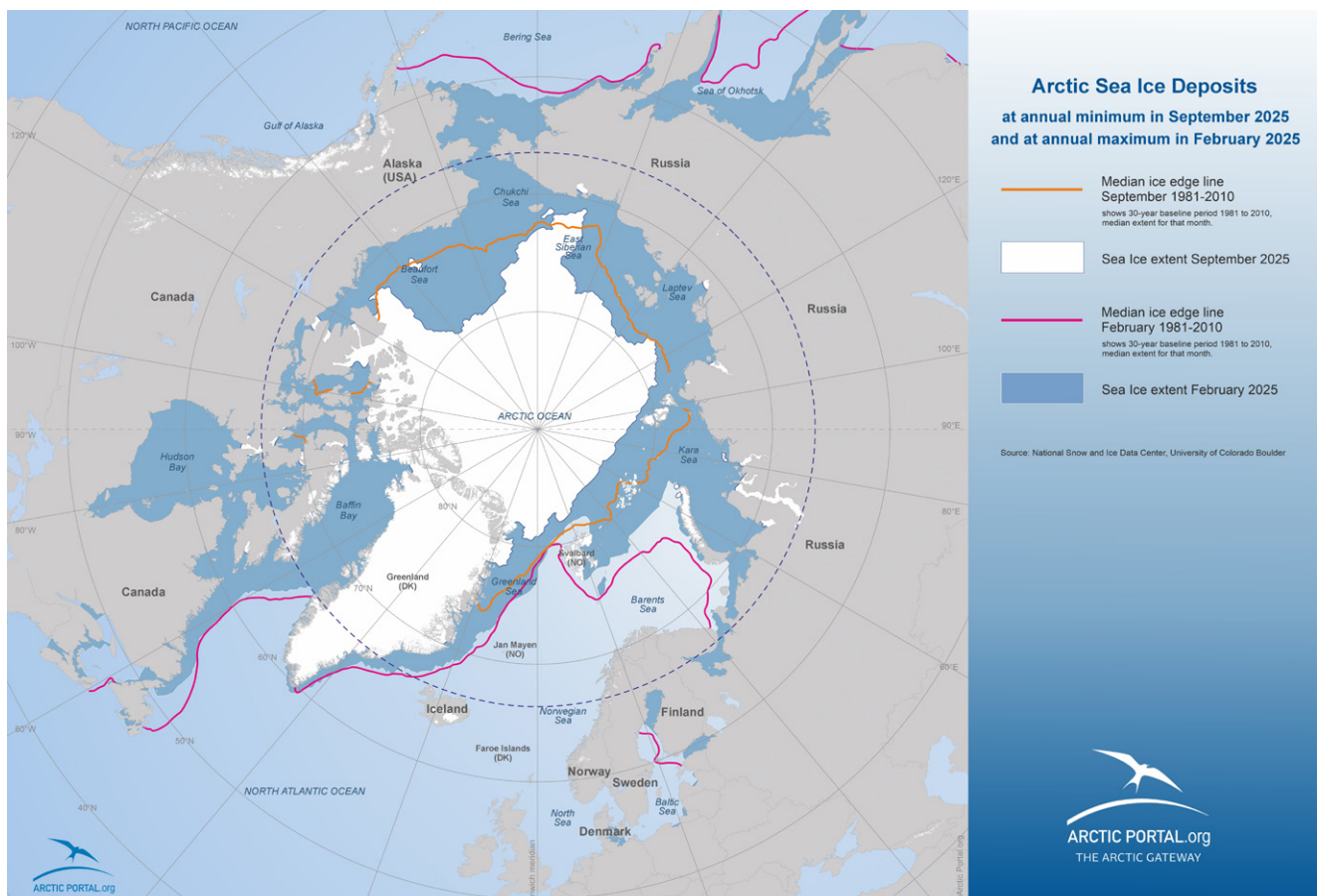
Klimat och miljö

Arktis präglas av en mycket snabb uppvärmning med regionala och globala konsekvenser. Klimatförändringen påverkar människor och miljö och hänger tätt samman med den säkerhetspolitiska utvecklingen och de ekonomiska möjligheterna i Arktis. Regeringen prioriterar insatser för en begränsad uppvärmning av Arktis i enlighet med Parisavtalets 1,5-gradersmål, ökad förmåga att hantera klimatförändringens effekter, bevarande och hållbart nyttjande av den biologiska mångfalden inklusive stärkt skydd av marina områden samt minskade föroreningar i Arktis, med stöd av svensk och internationell miljöövervakning.

Klimat

Den snabba och dramatiska klimatförändringen har omfattande konsekvenser för människors hälsa, levnadsförhållanden och ekosystem i den arktiska regionen. Klimatförändringen i Arktis får även konsekvenser för arktisk säkerhet och påverkar såväl de operativa som de strategiska förutsättningarna över tid i Höga Nord.

Den pågående uppvärmningen av Arktis kan bara begränsas genom en snabb minskning av de globala utsläppen av växthusgaser. Utsläppen behöver halveras till 2030 jämfört med 2010 för att det ska finnas rimliga förutsättningar för världens länder att nå Parisavtalets mål. Därefter måste utsläppen fortsätta att minska, främst genom minskad användning av

Karta över Nordpolen och havsisens utbredning i september respektive februari 2025. Kartan visar även mediagränsen för havsisens utbredning under sommar- och vinterhalvåret 1981-2010.

Bild: Arctic Portal

Fjällräven är idag klassad som starkt hotad i Sverige och trots fredning sedan 1928 har arten haft svårt att återhämta sig. De senaste 20 åren visar dock att insatta åtgärder för att bevara fjällräven ger önskad effekt.

Foto: Patrick Kuschfeld

fossila tillgångar. Klimatkonventionen och Parisavtalet bör ligga till grund för Sveriges internationella klimatarbete. Parisavtalets tre mål om utsläppsminskning, anpassning och finansiering bör utgöra övergripande målsättningar. Klimatöverenskommelsen från FN:s klimatkonferens COP28 om att världens stater ska ställa om från fossila bränslen ska vara vägledande.

De allra flesta länder behöver göra mycket mer för att fasa ut kol, olja och gas och för att nå nettonollutsläpp. Sverige bedriver ett aktivt internationellt klimatarbete. Regeringen verkar för en höjd ambition och ökad takt i det globala klimatarbetet i linje med de tre elementen i den svenska klimatdiplomatin – policydialog, finansiering och innovativ teknologi. Svenska aktörer kan erbjuda stöd inom dessa områden och svenska företags klimatlösningar kan bidra till att öka takten i det globala klimatarbetet.

Regeringen betonar EU:s roll i klimatomställningen och vikten av närmare samarbeten med andra stora utsläppsländer. Ett närmare och starkare samarbete i Sveriges närområde, inte minst med våra nordiska grannländer och i Arktiska rådet, kan bidra till att öka takten i klimatomställningen. Sverige kommer fortsatt att verka för att miljö- och klimatarbetet inom Arktiska rådet stärks. Arktiska rådets observatörländer, det vill säga icke-arktiska stater, står tillsammans för merparten av de globala utsläppen av växthusgaser. Arktiska rådet utgör således en plattform för dialog mellan dessa länder om utsläppsminskningar och klimatförändringens konsekvenser i Arktis.

Biologisk mångfald

De arktiska ekosystemen är unika, med skogar, våtmarker och fjällmiljöer i storskaliga mosaiker tillsammans med de marina ekosystemen. Klimatförändringen får dramatiska återverkningar på denna unika biologiska mångfald. Arktiska arter och livsmiljöer riskerar att helt försvinna eller endast finnas kvar som enstaka fragment. Nuvarande artsammansättning i Arktis förändras bland annat genom att sydliga arter tränger ut arktiska arter i takt med en högre medeltemperatur. Andra påverkansfaktorer innefattar föroreningar, fysisk exploatering och andra habitatförändringar samt invasiva främmande arter.

De marina ekosystem som skyddats under havsisen och de arter som är beroende av havsisen blir alltmer sårbara. De låga temperaturerna innebär att dessa ekosystem har mycket begränsad förmåga att återhämta sig om de störs av mänskliga aktiviteter, vilket

förstärker behovet av att öka ekosystemens motståndskraft. Både Arktis biologiska mångfald och ekosystem behöver skyddas, samtidigt som havens och naturens resurser fortsatt ska kunna nyttjas hållbart.

Regeringen verkar för att begränsa störningar och negativ påverkan på Arktis ekosystem till följd av olika typer av mänskliga aktiviteter och ska fortsätta arbeta konstruktivt och långsiktigt för ökat marint skydd i polarregionerna. Regeringen avser även att verka för att känsliga områden, områden med höga natur- och kulturvärden samt den biologiska mångfalden i Arktis skyddas. Förlust av biologisk mångfald ska undvikas, minimeras och kompenseras. Insatser bör vägledas av Kunming–Montreal-ramverket. Regeringen kommer att stödja arbetet med ett representativt, ekologiskt, sammanhängande och funktionellt arktiskt nätverk av skyddade områden motsvarande 30 procent av havs- och landområden, i enlighet med åtgärds mål 3 i ramverket.

Havsrätten ålägger alla stater att samarbeta för att skydda den marina miljön. De centrala delarna av Norra ishavet bör skyddas inom ramen för FN:s havsrättskonvention till skydd för marin biologisk mångfald i områden utanför nationell jurisdiktion (BBNJ-avtalet). Även Oskar-konventionen om skydd av den marina miljön i Nordostatlanten kan vara ett viktigt verktyg för att genomföra skyddet. Regeringen stödjer även försiktighetspausen för djuphavsgruvdrift till skydd för organismer och ekosystem i djuphavet.

Föroreningar

Skadliga ämnen och material såsom plast sprids via luft- och vattenströmmar och ansamlas i den arktiska miljön. Merparten av dessa föroreningar kommer från utsläppskällor utanför Arktis, men även lokala utsläpp förekommer. Spridning av plast och mikroplaster till Arktis är ett stort problem för befolkningen och för djurlivet. Materialet är svårnedbrytbart och finns kvar i naturen i tusentals år. Regeringen driver aktivt på för ett ambitiöst globalt avtal för att minska plastföroreningar, inklusive i den marina miljön. I Arktiska rådet avser regeringen fortsatt att medverka i arbetet med marint skräp inklusive en regional plan för hur skräp ska hanteras inom Arktis. Förhandlingar om skadliga ämnen, plastföroreningar och avfall sker inom ramen för åtskilliga internationella konventioner och organ.

De atmosfäriska förhållandena gör vidare att Arktis är utsatt för nedfall av exempelvis kvicksilver och andra tungmetaller som ger negativa hälsoeffekter hos

den arktiska befolkningen. Miljögifter samt sot och svarta partiklar som transporteras via luften är också ett problem i Arktis. Regeringen avser att fortsatt aktivt medverka till att minska utsläpp av sot och metan inom Arktiska rådets arbetsgrupp.

Regeringen kommer fortsatt att regionalt och globalt driva frågan om övergången till en cirkulär ekonomi, hållbar avfallshantering, minskade föroreningar och utfasning av särskilt farliga kemikalier såsom kvicksilver och långlivade organiska miljögifter.

Kärnsäkerhet och strålskydd

Frågor om kärnsäkerhet och strålskydd aktualiseras eftersom radioaktivt material och kärnämnen löpande transporteras inom den arktiska regionen. Trafik av reaktordrivna fartyg såsom isbrytare och containerfartyg har ökat och det har påbörjats en etablering av nya flytande kärnkraftverk längs den ryska nordliga kusten. De flytande kärnkraftverken innebär att en ny typ av sjötransporter sker i regionen. Med jämna mellanrum kommer kärnkraftverken att förflyttas sjövägen för att byta kärnbränsle och eventuellt genomföra underhåll. Utöver detta finns även historiskt radioaktivt avfall i Arktis, främst härrörande från militära aktiviteter, kärnvapenprov och dumpning av kärnbränsle från ubåtar och isbrytare.

Sverige ska ta en tydlig roll i Arktiska rådet för att uppmärksamma de gränsöverskridande risker som är förknippade med en ökad närvaro av kärnämnen och andra radioaktiva material i Arktis. Strålsäkerhetsmyndigheten bidrar aktivt i rådets arbetsgrupper. Regeringen kommer att verka för att förebygga och begränsa negativa konsekvenser som kan uppstå vid radiologiska och nukleära nödsituationer med transporter av radioaktivt material och kärnämnen, reaktordrivna sjötransporter, flytande kärnkraftverk och befintligt radioaktivt avfall i Arktis.

Miljöövervakning

Miljöövervakning bygger på vetenskapliga, systematiska och återkommande undersökningar av luft, mark och vatten, biologisk mångfald, samt land- och vattenmiljöer. Dessa observationer görs till havs, vid markbaserade stationer, via satelliter och med hjälp av drönarteknik, och de ger tidiga varningssignaler om exempelvis klimatförändringen och föroreningar i Arktis. Polarforskningsexpeditioner liksom dem med isbrytaren Oden är en förutsättning för att göra observationer av hav, havsis och atmosfär i Arktis, vilka är avgörande för satellitmätningar.

Miljöövervakning gör det möjligt att tidigt identifiera risker och förbättra klimat- och vädermodeller och är därför en viktig komponent i forskning och beslutsunderlag för en hållbar samhällsutveckling. Tillgång till dessa data stärker även svensk förmåga att agera i internationella forum.

Arktiska rådet spelar en viktig roll i att sammanställa internationell forskning och observationer. Arktiska rådet fungerar som en plattform där miljödata från länderna delas, analyseras och omsätts i gemensamma initiativ. Rådets arbetsgrupper bygger sina analyser och rekommendationer på kontinuerlig och kvalitets-säkrad miljöövervakning och producerar resultat som används av stater, forskare, näringsliv och internationella organisationer.

Genom att bidra med högkvalitativa data och expertis kan Sverige driva på för adekvata åtgärder och en evidensbaserad utveckling i regionen. En hög ambition för övervakning och analys är viktig för att identifiera och möta risker för människor och ekosystem och som underlag för internationellt samarbete.

Forskare hämtar vattenprover under forskningsexpeditionen Synoptic Arctic Survey 2021 som genomfördes med den svenska isbrytaren Oden i Norra ishavet.

Foto: Polarforskningssekretariatet

Hållbara, levande och motståndskraftiga samhällen

Det svåra säkerhetspolitiska läget och miljö- och klimatförändringens effekter ökar kraven på samhällets resiliens, i synnerhet i Arktis. Därtill bidrar sociala och demografiska förändringar till att lokalsamhällena behöver stärkas ytterligare. Motståndskraft i Sveriges arktiska region är säkerhetspolitik: Lokal och regional utveckling, attraktiva livsmiljöer och hållbart nyttjande av Sveriges betydande naturresurser bidrar till Sveriges samlade säkerhet, stabilitet, ekonomi och välfärd. Regeringen betonar vikten av ett integrerat perspektiv och ett brett deltagande av dem som berörs för att främja hållbara, levande och motståndskraftiga samhällen.

Regional utveckling och livskraftiga samhällen

Sveriges arktiska region och lokalsamhällen kännetecknas av god livskvalitet och ett starkt forsknings- och innovationsklimat. Städer och mindre tätorter i Sveriges arktiska områden spelar en viktig roll som regionala kraftcentrum. Regionens natur- och råvarutillgångar är en viktig bas för näringslivsutveckling och industriomställning som skapar jobb och konkurrenskraft, och stärker förutsättningarna för ett gott liv för människorna som bor och verkar här. Regionens ekonomi omfattar även kunskapsintensiva sektorer, så som rymdverksamhet, test- och demonstrationsmiljöer och datalagring, som bidrar till en mer diversifierad regional ekonomi. Kombinationen av Sveriges geografiska läge, natur- och råvarutillgångar, industriella transformation, polarnära forskningsmiljöer och natur- och upplevelsebaserade näringar skapar en utvecklingsprofil som är unik i ett europeiskt perspektiv.

Förmågan att upprätthålla samhällsviktiga tjänster vid kris eller krig är avgörande för vårt lands motståndskraft. Robust infrastruktur, trygg energiförsörjning, fungerande logistik, konnektivitet, livsmedelsförsörjning, tillgänglighet till offentlig och kommersiell service inklusive utbildning, samt levande lokalsamhällen skapar förutsättningar för att samhället ska fungera även i svåra lägen. Kulturliv, föreningsliv och civilsamhällen bidrar till social sammanhållning. Ett befolkat och livskraftigt Arktis med institutionell närvaro är av strategisk betydelse och stärker lokal motståndskraft.

Levande och attraktiva lokalsamhällen med tillgång till fungerande kommersiell och offentlig service är avgörande för att behålla och attrahera kompetens och upprätthålla en befolkningsnärvaro i Sveriges arktiska region. De ger långsiktiga möjligheter att utveckla regionens ekonomiska, sociala och miljömässiga styrkor för att möta utmaningar som gleshet, långa avstånd, demografisk obalans, på vissa håll låga och minskande folkmängder, små arbetsmarknader och bristande kompetensförsörjning samt klimatförändringens konsekvenser. Därtill ställer förutsättningarna i Sveriges arktiska region höga krav på planering av mark och vatten, välfungerande transportinfrastruktur för näringsliv, inklusive arbetspendling och godstrafik, samt förutsättningar för bostadsbyggande och regional utveckling.

För att förebygga, stå emot och hantera händelser av kris och krig genom hela hotskalan är kommuners och regioners arbete med krisberedskap och civilt försvar avgörande. Det innefattar skydd, underhåll och reparationsberedskap av samhällsviktig infrastruktur som exempelvis vägar, järnvägar, elnät och konnektivitet, inklusive fiber och mobilnät samt livsmedels- och dricksvattenförsörjning. Därtill är det psykologiska försvaret, inklusive förmågan att identifiera, analysera och bemöta otillbörlig informationspåverkan samt en stark försvarsvilja centralt för att upprätthålla samhällets motståndskraft. Gränsöverskridande planering och samarbete mellan Sveriges, Norges och Finlands arktiska regioner, samverkan mellan staten, regionala och lokala aktörer och samarbete med civilsamhälles- och näringslivsaktörer över landsgränser är avgörande för trygga, fungerande och attraktiva samhällen, särskilt i gränskommuner.

Norrskén över Umeå.

Foto: Fredrik Larsson/imagebank.sweden.se

Det är prioriterat att ge näringslivet goda villkor att stärka sin konkurrenskraft, utveckla digitala och gröna innovationer samt bidra till sysselsättning. Det är även viktigt att arbetsmarknader och samhällsservice kan utvecklas över nationsgränser utan hinder för näringslivets konkurrenskraft och för att bidra till en hållbar regional utveckling. Statliga investeringar genom till exempel regionala företagsstöd, transportbidrag, stöd till kommersiell service och projektverksamhet fyller en viktig funktion för att främja en hållbar tillväxt och stärka konkurrenskraften i företag, kompensera för kostnadsnackdelar och främja tillgången till grundläggande kommersiell service i områden där servicen är gles.

Statusen för glesbefolkade regioner är av central betydelse för Sverige i EU-program som rör Arktis. Regeringen prioriterar svenska aktörers deltagande i insatser som finansieras av Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf), inklusive EU:s Interregprogram i Arktis. Fonderna bidrar till projekt och företag som utvecklar platsbaserade lösningar för konkurrenskraft, investeringar, innovation, infrastruktur, utbildning

samt den gröna och digitala industriomställningen. Detta är centralt för regional och landsbygdsutveckling och stärker särskilt små och medelstora företags och innovationssystemens förmåga. Insatserna bidrar samtidigt till ökad tillväxt, fler jobb och kompetensutveckling samt bättre livskvalitet i norra Sverige.

Näringslivsutveckling, industri och samhällsomvandling

Sveriges arktiska region har en betydelsefull roll för Europas ekonomi, energiförsörjning och teknologiska utveckling och stärker svensk och europeisk konkurrenskraft. Som gruvnation med tillgångar på metaller och mineral kan Sverige bidra till att minska såväl vårt eget som EU:s beroende av strategiska råmaterial från tredje land. Parallellt pågår en samhällsomvandling som ställer nya krav på bland annat infrastruktur, bostäder, utbildningsmöjligheter samt tillgång till kultur och service.

Regeringen har pekat ut sju särskilt viktiga målområden för att stödja näringslivsutvecklingen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län:

Flygfoto över Svartön i Luleå. Svartön omfattas idag av ett etablerat industriområde med bland annat aktörerna LKAB och SSAB samt Luleå Hamn.

Foto: Patrik Öhman

høgt tempo genom innovativa arbetsformer, effektivare miljötillståndprocesser, säkrad fossilfri energiförsörjning, förstärkt transportinfrastruktur, utvecklad befolknings- och bostadsförsörjning, ökad kapacitet och flexibilitet i utbildning samt bättre kompetensförsörjning, och slutligen stärkta förutsättningar för kommunal kapacitet.

För att stödja de strategiskt viktiga industrisatsningarna har regeringen inrättat ett accelerationskontor för att underlätta för industrin och stärka konkurrenskraften för företag som deltar i samhällsomvandlingen. Regeringen har även gett Tillväxtverket i uppdrag att undanröja hinder för industrins konkurrenskraft och klimatomställning. Därtill görs satsningar för att förstärka järnvägen för både gods- och persontransporter i norra Sverige, samt satsningar på snabbare och mer förutsägbara tillståndprocesser som bidrar till att underlätta för nyetableringar och företagsexpansioner, samt satsningar på att effektivisera klimatomställningen för svenska företag.

Infrastruktur

Avstånden i Sveriges arktiska region är långa och för civila liksom militära ändamål är det viktigt med ett robust och väl fungerande transportsystem med gränsöverskridande funktionalitet. Klimatrelaterade risker, som ökad nederbörd och förändrad tjäle, ökar sårbarheten i transportnätet som behöver anpassas till ett förändrat klimat.

God kapacitet, tillgänglighet och minskad sårbarhet i transportinfrastrukturen är viktig för befolkningens rörlighet och tillgång till samhällsservice, turism, industriell omställning, totalförsvaret, försörjningsberedskap, handel samt svensk och europeisk konkurrenskraft.

Livskraftiga samhällen i norra Sverige bygger på tillgång till adekvat infrastruktur för vård och omsorg, kompetensförsörjning, arbetspendling, bostadsbyggande och robusta lokala och regionala ekonomier. Infrastruktur fyller även en central roll för forskning och rymdverksamhet i svenska Arktis.

Transportkorridorerna på Nordkalotten binder samman Sverige, Finland och Norge. Regeringen har under de senaste åren utvecklat det nordiska samarbetet med Finland, Norge, Danmark och Island om transportberedskap och gränsöverskridande transportinfrastruktur med fokus på totalförvar, militär rörlighet och försörjningsberedskap. Med anledning av det allvarliga säkerhetspolitiska läget behöver det nordiska samarbetet fördjupas ytterligare, vilket även kan bidra till att stärka de nordiska ländernas sammanhållning.

Digitalisering

Digitaliseringen är en nyckelfaktor för ökad medborgarnytta, bättre välfärd, stärkt konkurrenskraft och höjd säkerhet i Sveriges arktiska region. För att kunna nyttja digitala tjänster är tillgång till konnektivitet avgörande. Målsättningen i regeringens digitaliseringsstrategi är att säkerställa att det inom Sverige och mot omvärlden alltid ska finnas tillförlitlig konnektivitet så att det är möjligt att bo, leva och verka i hela landet. Den digitala infrastrukturen ska också vara motståndskraftig och säker. Robusthet och redundans är viktigt inom Sverige men även för internationell konnektivitet.

Behovet av ökad redundans i undervattensinfrastruktur har blivit tydligare i takt med de incidenter som har inträffat i vårt närområde under de senaste åren. Utbyggnaden av undervattensinfrastrukturen i Arktis kan stärka den globala konnektiviteten. Regeringen verkar fortsatt för förstärkt konnektivitet mellan den nordiska och den indopacifiska regionen samt Nordamerika via Arktis. Samverkan med nordiska och andra länder i Arktis är viktigt för att stärka robustheten i den digitala infrastrukturen och den digitala integrationen.

Skogsbruk

Skogen är en strategisk resurs för ett robust Sverige samt för jobb och tillväxt. Framväxten av en cirkulär och biobaserad ekonomi i Sveriges arktiska region bidrar till hållbar utveckling, nya företag och fler arbetstillfällen. Skogen tillhandahåller en viktig förnyelsebar råvara som under kris och krig bland annat kan bidra till upprätthållande av energiförsörjning samt byggnads- och reparationsberedskapen.

Ett effektivt, aktivt och hållbart skogsbruk spelar dessutom en avgörande roll för Sverige och Europa att nå klimat- och energimål eftersom skog med god tillväxt binder stora mängder koldioxid. Värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas så att

den biologiska mångfalden bevaras. Anpassning av skogen och skogsbrukets metoder behövs så att framtidens skogar kan stå emot skador som följer av klimatförändringen.

Livsmedelsförsörjning

Att säkerställa livsmedelsförsörjningen i alla delar av landet vid kris eller krig är en prioriterad fråga för Sverige. De särskilda förhållandena i Sveriges arktiska region är utmanande och kräver ett särskilt angreppssätt.

Livsmedelsförsörjningen i norra Sverige är beroende av långa transporter, vilket leder till logistiska utmaningar i livsmedelskedjans flöden, såväl nationella som internationella. Samtidigt är Sveriges arktiska region betydelsefull för livsmedelsförsörjningen av södra Sverige via norska atlanthamnar i händelse av kris eller krig. Sveriges arktiska region präglas även starkt av arktiska och subarktiska klimatförhållanden, med en kort odlingssäsong och varierande dagslängd. Klimatförändringen är redan märkbar i norra Sverige och ställer krav på anpassning.

Trots stora utmaningar finns också potential, vilket reflekteras i de satsningar som regeringen gör för att stärka jordbruket i norra Sverige. En grundbult i Livsmedelsstrategin 2.0, som är avgörande för att nå målen om en ökad livsmedelsproduktion, är att lönsamhet och konkurrenskraft ökar i primärproduktionsledet. Det gäller såväl jordbruket och rennäringen, som fisket och vattenbruket. Det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige bidrar till ett öppet odlingslandskap, en levande landsbygd och stärkt försörjningsförmåga.

För att säkra livsmedelsförsörjningen i kris och ytterst krig kommer beredskapslager för spannmål och insatsvaror till jordbruket, men även senare led i livsmedelskedjan, att byggas upp i norra Sverige. Beredskapslagren blir den yttersta försäkringen för att säkra tillgången till livsmedel. Inom ramen för uppbyggnaden av det civila försvaret satsar regeringen på robusthöjande åtgärder i livsmedelskedjan, däribland en översyn av åtgärder för butiker och centrallager för dagligvaruhandeln samt ett rådgivnings- och investeringsstöd för att stärka primärproduktionen inom lantbruket och fiskerieringarna. I norra Sverige är livsmedelsförsörjningens sårbarhet som störst, främst utifrån livsmedelsproduktionens faktiska förutsättningar. Det är viktigt att säkra tillgången till mat i hela landet, men de fyra nordligaste länen är därför av särskild betydelse ur ett militärstrategiskt perspektiv.

Traditionella näringar som naturbetesbaserad renskötsel, fiske och jakt utgör en del av den arktiska kultur- och försörjningsbasen. Dessa sätt att bruka markerna och vattnet i Arktis bygger på ett hållbart nyttjande av naturligt förekommande förnybara resurser och är anpassade till de ekologiska förutsättningarna i Arktis. Det gör dem betydelsefulla för resiliens och lokal livsmedelsförsörjning även ur ett beredskapsperspektiv.

Arktiska urfolks livsmedelssystem är unika. För det samiska folket utgör renskötsel, fiske, jakt och samlande grunden för det kulturella och ekonomiska bandet till mark och vatten och har därför en stor betydelse för kultur, identitet, värderingar och levnadssätt.

Hälsa, vård och omsorg

Hälso- och sjukvården samt den sociala omsorgen måste kunna upprätthållas under fredstida kriser, höjd beredskap och i krig. I takt med låga födelsetal, ökad livslängd, demografisk obalans och långa avstånd blir Sveriges arktiska region särskilt sårbar när utbudet av personal krymper på den lokala arbetsmarknaden. Detta påverkar offentlig sektors förmåga att tillgodose behoven hos mottagare av olika välfärdstjänster såsom hälso- och sjukvård, äldreomsorg och övriga insatser från socialtjänsten. Även motståndskraften minskar i händelse av kris och krig när exempelvis personal och rätt kompetens inte finns att tillgå inom hälsa, vård och omsorg. För att fortsatt

säkerställa hållbara och motståndskraftiga samhällen i Sveriges arktiska region krävs god kompetensförsörjning. Sverige deltar i Arktiska rådets arbete med hälsofrågor för att öka de arktiska invånarnas välbefinnande genom förbättrad levnadsstandard och folkhälsa.

Turism och besöksnäring

Sveriges arktiska landskap med växlande årstider utgör unika besöksmål och upplevelser. När internationella besökare möter samhällen i det svenska Arktis synliggörs hur hållbar utveckling, kultur, kulturarv, innovationskraft och lokal identitet kan förenas i praktiken. En ökad inhemsk och internationell turism i Sveriges arktiska region stärker lokala näringar och arbetstillfällen, men måste utvecklas varsamt med hänsyn till Arktis känsliga miljö och utifrån lokala förutsättningar.

Turismen i svenska Arktis skapar arbetstillfällen, främjar entreprenörskap och innovation, bidrar till bevarandet av kultur och identitet, och stärker platserns attraktivitet. Turismen i Sveriges arktiska region ökar och intresset för urfolks kultur och ett långsiktigt hållbart levnadssätt växer. Turistverksamhet som ägs och drivs av samer ökar i betydelse. Upplevelser såsom Norrbottens och Västerbottens matkultur, natur och vandringsleder, jakt- och fisketraditioner samt slöjd och hantverk bidrar till turismnäring såväl som till svensk export.

Ekoturismen är en växande del av norra Sveriges turismnäring, med hållbara, småskaliga och naturnära upplevelser.

Foto: Emmie Bolmstedt/imagebank.sweden.se

Turismnäringen vilar på samarbete mellan många olika aktörer i syfte att utveckla hållbara och attraktiva turistdestinationer. Det finns goda möjligheter att vidareutveckla gränsöverskridande turismnäring, ett arbete som drivs aktivt inte minst på kommunal nivå och näringslivsnivå.

Kultur

Ett fritt och oberoende kulturliv är grundläggande i ett demokratiskt samhälle. Ett livaktigt kulturutbyte över nationsgränserna stärker även grunderna för gemensamma initiativ på andra områden. I den komplicerade geopolitiska situation som råder ökar betydelsen av kulturellt utbyte inom Arktissamarbetet. Respekt för urfolks och nationella minoriteters kulturuttryck samt kulturutbyte mellan Arktis länder och befolkningar är viktiga för dialog och sammanhållning i regionen.

För att öka kulturellt utbyte i Arktis har en internationell mötesplats etablerats, Arctic Arts Summit, som verkar i skärningspunkten mellan konst, kulturpolitik och forskning. Det är både världens enda arktiska kulturpolitiska toppmöte och en katalysator för konstnärlig utveckling för kulturskapare, akademiker och politiska beslutsfattare.

Urfolk och nationella minoriteter

Det samiska folket har sedan urminnes tider levt i ett område som sträcker sig över Norge, Sverige, Finland och Ryssland. I Sverige är samerna erkända både som ett urfolk och en nationell minoritet. Delar av norra Sverige har under lång tid även befolkats av den nationella minoriteten tornedalingar till vilken även grupperna kväner och lantalaiset räknas.

Både samiska och meänkieli är hotade språk med ett minskande antal användare. Regeringen verkar därför för att främja en ökad användning av språken samt för att stärka enskildas förutsättningar att återta språken.

Samerna och tornedalingarna har genom historien blivit utsatta för övergrepp, kränkningar och påtvingad assimilering. Dessa oförrätter påverkar fortfarande relationen med den svenska staten. Regeringen verkar för upprättelse för och försoning med dessa grupper. Rasism riktad mot samer är en av de former av rasism som ingår i regeringens handlingsplan mot rasism och hatbrott.

Det samiska folket har enligt grundlagen och i enlighet med internationella konventioner rätt att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv, och rätt till

självbestämmande i interna frågor. Även de nationella minoriteterna har rätt till inflytande och delaktighet i frågor som rör dem. För urfolket samerna gäller även lagen om konsultation i frågor som rör det samiska folket som innebär att samiska företrädare ska konsulteras innan beslut fattas i frågor som är av särskild betydelse för dem.

Urfolket samerna, den nationella minoriteten tornedalingar och andra folk och grupper i Arktis som genom historien levt i nära samspel med naturen besitter en djup traditionell kunskap om landskapet, ekosystemen och livsbetingelser i den arktiska miljön. Dessa kunskaper har ett stort värde för hela samhället, inte minst i frågor som rör miljö, biologisk mångfald, hushållning med naturresurser och cirkularitet. Därtill har samernas insatser under kris och krig varit synnerligen betydelsefulla i svensk historia. I det nya säkerhetspolitiska läget kan också samer, tornedalingar och andra med lokalkunskap om områden där få andra vistas året runt, spela en viktig roll för totalförsvaret genom sina traditionella kunskaper, livsmedelsförsörjning, markanvändning och närvaro i landskapet.

Förändras klimatet och naturen, och därmed rennäringens förutsättningar och betesförhållanden, förändras samtidigt grundförutsättningarna för den samiska kulturen. Detta gör den samiska kulturen särskilt sårbar för klimatförändringen. Forskning har visat att renbete kan motverka igenväxning av bland annat kalvfjällsmiljöer som utgör särskilt känsliga habitat. Regeringen verkar för att skydda det samiska kulturlandskapet från negativ påverkan orsakad av klimatförändringen.

Det övergripande målet för samepolitiken är en levande samisk kultur byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar. I det arbetet har Sametinget en viktig roll, både som folkvalt organ som företräder det samiska folket och som statlig förvaltningsmyndighet med särskilt ansvar för språk, kultur och rennäring. Målet för politiken för nationella minoriteter är att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Det samiska och tornedalska civilsamhället spelar också en viktig roll för arbetet för en levande samisk och tornedalsk kultur i Arktis.

I Sverige är samerna erkända både som ett urfolk och en nationell minoritet.

Foto: Per Lundström/imagebank.sweden.se

Jämställdhet

Den regionala utvecklingen i Norr- och Västerbotten sker samtidigt som utflyttningen av unga personer, särskilt kvinnor, skapar demografiska utmaningar i vissa kommuner. Insatser för att säkerställa goda förutsättningar för både kvinnor och män att leva och verka i Sveriges arktiska region är viktiga för goda levnadsvillkor och samhällets resiliens.

Jämställdhet är ett svenskt kärnvärde och en förutsättning för lika rättigheter, frihet och demokrati. Jämställdhetsperspektiv ska tillämpas i arktiska frågor. Regeringen verkar för jämställdhet och icke-diskriminering i arktiska forum. Inom Arktiska rådet är Sverige engagerat i jämställdhetsfrågor på projektnivå bland annat med fokus på könsuppdelad statistik. Regeringen betonar vikten av kvinnors ekonomiska egenmakt och deltagande i politiska beslutsprocesser samt kvinnors och flickors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter.

Nato lyfter i sin policy för kvinnor, fred och säkerhet (2024) den ackumulerade effekten på kvinnor och flickor av bristande jämställdhet, konflikt och klimatförändringen, med konsekvenser för mänsklig säkerhet. Sverige bidrar med kunskap och erfarenhet till Natos arbete med kvinnor, fred och säkerhet för att integrera frågorna i alliansens kärnuppgifter. I Natos avskräckning och försvar ser Sverige att jämställdhetsarbetet stärker den samlade försvarsviljan och försvarsförmågan och bidrar till motståndskraftiga samhällen. Försvarsmakten inkluderar rutinmässigt ett jämställdhetsperspektiv i all operativ planering.

Unga i Arktis

Många kommuner i norra Sverige står inför demografiska utmaningar när unga väljer att lämna den egna hemkommunen. Vanliga anledningar uppges vara brist på arbete, högre utbildning, en meningsfull fritid och samhällsservice. Att skapa en attraktiv plats för unga att leva och stanna på är en viktig del i det genomgripande arbetet med att säkerställa ett resili-

samhälle. Det är således angeläget med ett sektorsövergripande perspektiv på ungdomars levnadsvillkor i Arktis. I flera sammanhang, inklusive Arktiska rådet och EU, görs viktiga satsningar för att stärka ungdomars röst, perspektiv och intressen i Arktis.

Riksintressen

I norra Sverige finns många geografiska områden som utpekas som riksintresse, med särskilda värden för hela samhället, såsom naturvård, energiproduktion eller totalförsvar. Områden av särskild betydelse eller riksintresse överlappar inte sällan varandra och omfattas av särskild reglering.

Hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken utgör den centrala regleringen för hur mark- och vattenområden ska användas och bevaras i ett nationellt perspektiv. Målet är att förhindra att områden som är av nationell betydelse för en viss användning tas i anspråk för ett annat ändamål. Bestämmelserna anger att områden av särskild betydelse, exempelvis för skogsnäring, gruvnäring, rennäring, naturvärden eller kulturvärden, så långt som möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada värdena eller försvåra näringen.

Områden som bedöms ha nationellt viktiga värden kan även utpekas som riksintressen. Ett riksintresse innebär att området ska skyddas mot åtgärder som kan medföra påtaglig skada på de värden som motiverar utpekandet. Riksintressen kan exempelvis omfatta naturvård, värdefulla ämnen eller material, kommunikationer, totalförsvar, energiproduktion, industriell produktion, yrkesfiske och rennäring.

Om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål ska företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Behövs området eller del av detta för en anläggning för totalförsvaret ska försvarsintresset ges företräde.

Strategiska resurser

Sverige disponerar strategiska resurser som förstärker vårt utrikes- och säkerhetspolitiska aktörskap och vår relevans och tyngd som partner i en arktisk kontext. De inkluderar Arktisforskning och isbrytaren Oden, avancerade rymdförmågor och infrastruktur samt spetskompetens inom digital infrastruktur. Dessa förmågor är centrala delar i svensk Arktispolitik för att främja fred, säkerhet och stabilitet, ekonomi och handel, klimat och miljö samt hållbara, levande och motståndskraftiga samhällen.

Polarforskning

Svensk polarforskning är ett strategiskt stöd för Sveriges agerande i Arktis och möjliggör ett oberoende tillträde till Norra ishavet och andra arktiska havsområden. Sveriges långa historia och framstående position inom polarforskning innebär ansvar och möjligheter för långsiktig och kunskapsbaserad handlingskraft. Som ett arktiskt land ger Sveriges geografi, institutionella erfarenhet och tekniska förmåga särskilda förutsättningar att bidra med forskning och samhällsnytta i polarområdena. Den svenska kompetensen inom autonoma system, sensorer, ishantering och teknik för kalla klimat, liksom arktiska testmiljöer, accelererar metodutveckling och innovation.

Datainsamling i Qullissat, på Diskoön i Grönland, för ett forskningsprojekt om omställningsprocesser i Arktiska gruvsamhällen.

Foto: Dag Avango, Luleå tekniska universitet

Svensk forskning i Arktis tog sin början redan 1758 med en svensk expedition till Spetsbergen med fokus på fiskeliv. Under sent 1800-tal fick svensken Adolf Fredrik Nordenskiöld stort inflytande i internationell polarforskning som utforskare av Norra ishavet och den förste att genomsegla Nordostpassagen. Sverige var också tidigt med i utforskandet av Antarktis genom den svenska Antarktisexpeditionen 1901–1903. Sveriges erfarenheter och ställning som sjöfartsnation i kombination med vetenskapliga ambitioner lade grunden för den framstående svenska rollen.

Svensk polarforskning har idag en bredd inom naturvetenskap, teknik, medicin, humaniora och samhällsvetenskap som ger helhetsperspektiv och relevans för svenskt engagemang i Arktis. Den producerar värdefulla vetenskapliga resultat, bidrar till innovation, välbefinnande och samhällsnytta, och utgör en stor säkerhetspolitisk tillgång för Sverige och svenskt inflytande. Med effektiv och säker datahantering underlättas nyttiggörande av forskningsresultaten.

Polarforskning bidrar även till stabilitet, transparens och förtroendeskapande åtgärder genom vetenskapliga samarbeten och vetenskapsdiplomati och den ska bedrivas med akademisk frihet och ansvarsfull internationalisering som bärande principer.

Sverige ska fortsätta leverera polarforskning i världsklass, bidra till klimat- och miljöarbetet och samtidigt stärka säkerhet, resiliens och välbefinnande. Regeringen avser därför att inrätta och långsiktigt finansiera en sammanhållen nationell polarforskningsagenda samt stärka ett nationellt polarforskningsprogram och en nationell polarforskarsskola. Till exempel har polarforskning etablerats som ett strategiskt forskningsområde med strategiska forskningssatsningar och excellensdrivna utlysningar som stärker svenska spetsmiljöer.

Abisko naturvetenskapliga station är belägen i den allra nordligaste delen av Sverige. Stationen är en central del av svensk forskningsinfrastruktur. Här kan forskare arbeta i en subarktisk miljö med varierad natur.

Foto: Jann Lipka/imagebank.sweden.se

Dessa satsningar bidrar till att förstärka kedjan från observation och datainsamling till prognoser om framtida miljö- och klimatförhållanden. Regeringen understryker vikten av att främja forskningssäkerhet, vetenskapsdiplomati, internationella partnerskap och samverkan inom polarforskning med arktiska och icke-arktiska länder.

Polarforskningssekretariatet har en central funktion för att uppnå Sveriges forskningsambitioner genom att koordinera och samordna svensk polarforskning. Genom myndigheten har Sverige landbaserade forskningsstationer i arktiska, subarktiska, antarktiska och marina miljöer som tillhandahåller långsiktig infrastruktur primärt för klimat- och miljöforskning. Sverige kan med stöd av forskningen stärka åtgärder för minskade klimateffekter, miljöskydd och marin förvaltning samt bidra till högre sjösäkerhet med kunskap om säkra sjörutter och nödlägeshantering i is.

Under 2024 initierades Centrum för Arktis och Antarktis, ett samarbetsinitiativ mellan Luleå tekniska

universitet (Centrum för Arktis och Antarktis), Umeå universitet (Arktiskt Centrum) och Polarforskningssekretariatet. Syftet är att samla och stärka det svenska polarforskarsamhället och effektivisera hur forskningsresultat kan komma samhället till nytta. En sådan samordning stärker Sveriges röst inom internationella arktiska forskningssammanslutningar såsom International Arctic Science Committee (IASC) inom nätverk av arktiska universitet såsom Arctic Six och University of the Arctic (UArctic), liksom inom motsvarande organisationer inom Antarktisforskningen såsom Scientific Committee for Antarctic Research, (SCAR).

Det internationella polaråret IPY5, som ska hållas under 24-månaders-perioden 2032–2033, är ytterligare ett exempel på internationella forskningssamarbeten om polarområdena. Satsningen har även värde som stöd för Sveriges verksamheter inom Arktiska rådet samt inom Antarktisfördragets möten. Sveriges värdskap för sekretariatet för Europeiska Polarstyrelsen till och med 2034 ökar synligheten internationellt för

Bild på den svenska isbrytaren Oden under expeditionen Canada-Sweden Arctic Ocean 2025, en av tre expeditioner som genomförs tillsammans med kanadensiska isbrytaren CCGS Louis S. St-Laurent. Syftet är att kartlägga Kanadas förlängda kontinentalsockel i Norra ishavet.

Foto: Adam Andersson

svensk polarforskning och stärker svensk förmåga att påverka det europeiska samarbetet. Sådana initiativ är viktiga för strategiskt samarbete och nationell kapacitet för långsiktig, högkvalitativ internationell forskning, observation och insamling av forskningsdata.

Svensk polarforskning bidrar starkt till europeiska forskningsprogram och forskningsinfrastrukturer. Den bidrar även till Sveriges arbete inom exempelvis Arktiska rådet och Nordiska ministerrådet för vetenskap, miljö och hållbar utveckling med lokalt deltagande och urfolks perspektiv. Samarbetet mellan forskningens institutioner och myndigheternas arbete i Arktiska rådet är viktigt och utgör ett betydelsefullt bidrag till Sveriges ordförandeskap i Arktiska rådet 2027–2029.

EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, bidrar till att utveckla forskningen i och om Arktis inom bland annat återställande av hav

och vatten samt klimatanpassning. Horisont Europa bidrar också till excellent Arktisforskning genom att stödja forskarmobilitet och unga forskare. EU-finansierade projekt koordineras genom samarbetet EU-PolarNet. Regeringens mål är att öka det svenska deltagandet i Horisont Europa och har vidtagit åtgärder för att stärka incitament för svenska aktörers deltagande.

Svensk isbrytarkapacitet i Arktis

Sverige har ett strategiskt intresse av en stark närvaro och ett oberoende tillträde till Norra ishavet och andra omkringliggande havsområden för att bevaka och påverka det som sker i Arktis. Utan kuststräcka mot Norra ishavet säkerställs svensk närvaro i Arktis till havs genom avancerad isbrytarförmåga. Det säkerhetspolitiska läget understryker vikten av svensk polargående kapacitet.

Den svenska isbrytaren Oden har varit central för svensk förmåga att navigera och forska i polar-

områdenas extrema miljöer och för Sveriges ställning i internationellt polarsamarbete. Det råder globalt stor brist på kraftfulla isbrytare som kan operera i polarregionerna, bortsett från atomdrivna, ryska isbrytare. Oden är således en unik resurs globalt, och har under flera decennier varit en av världens främsta infrastrukturer för forskning i polarhaven. Men Oden börjar närma sig slutet på sin beräknade livslängd som forskningsinfrastruktur för polarforskning.

Sverige har ett strategiskt intresse av att ha en stark närvaro i Arktis, särskilt i ljuset av ett nytt säkerhetspolitiskt läge och Natomedlemskapet. Regeringen bedömer att Sveriges ledande position inom polarforskning och oberoende tillträde till Arktis behöver säkras. Hänsyn ska även tas till vår kapacitet för utbyggnad och reparation av undervattensinfrastruktur. Regeringen avser att närmare utreda hur Sverige kostnadseffektivt kan säkra tillgången till en forskningsisbrytare.

Konnektivetsinfrastruktur i den arktiska regionen

Samhällets beroende av digital kommunikation och digitala tjänster medför att konnektivitet utgör kritisk infrastruktur. Med kritisk infrastruktur menas tekniska och fysiska system, anläggningar och utrustning som är nödvändiga för att tillhandahålla samhällsviktiga tjänster och upprätthålla grundläggande behov i samhället. Konnektivetsinfrastruktur behöver vara robust, resilient och redundant. För att stärka Sveriges konnektivitet gentemot omvärlden är det avgörande med stark internationell samverkan inom Norden, EU och Nato, men även samverkan med privata aktörer. Av särskild vikt är samverkan rörande fiberoptiska sjökablar, inklusive ökad kabelförläggnings-, underhålls- och reparationsförmåga.

Regeringen avser att stödja utbyggnaden av landbaserade kablar och fiberoptiska sjökablar i Arktis som binder samman Norden med den indopacifiska regionen och Nordamerika. Sverige har därmed intresse av att vidmakthålla tillgång till tunga isbrytare och isbrytarförmåga ur ett konnektivetsperspektiv. Regeringen avser att närmare utreda hur Sverige kostnadseffektivt kan säkra tillgången till en forskningsisbrytare. I det arbetet ska hänsyn tas till vår kapacitet för utbyggnad och reparation av undervattensinfrastruktur.

Den redan befintliga svenska förmågan har skapat förutsättningar för vetenskaplig och operativ medverkan i arktiska sjökabelprojekt såsom Polar

Connect, en central satsning för att förbättra Sveriges digitala säkerhet och globala förbindelse. Polar Connect är ett nordiskt initiativ under svensk ledning som innebär utbyggnad av en kommersiell fiberoptisk sjökabel över Norra ishavet för att skapa förutsättningar för snabb och säker global kommunikation. Kabeln föreslås utrustas med sensorer som ska leverera klimat- och miljödata i realtid. Stråket genom Arktis utgör den kortaste sträckan till den indopacifiska regionen, vilket medför betydligt snabbare dataöverföring än befintliga sträckor. Initiativet kan därmed ge positiva ekonomiska effekter och främja samarbete mellan Europa och partnerländer i Asien.

Rymd

Rymdbaserade system ger unika fördelar för att kunna navigera och kommunicera bland annat i försvars- och säkerhetspolitiska sammanhang i Arktis och för global övervakning och spaning. Sveriges geografiska läge utgör i sin tur en geostrategisk resurs i rymdsammanhang. Det polarnära läget är idealt för att styra och övervaka satelliter som passerar över polerna samt för nedtagning av satellitdata, där rymdbasen Esrange utanför Kiruna, som ägs och drivs av statliga SSC Space, utgör en strategisk resurs. Som plattform för forskning och innovation, såväl militär som civil, liksom EU:s oberoende tillträde till rymden för Sverige och våra allierade, kommer Esranges betydelse att öka. Det gäller för nationell såväl som europeisk rymdindustri.

Sverige avser att utveckla Nordkalotten som strategisk rymdregion, med säkra, motståndskraftiga och redundanta förmågor för allierade och partner samt för europeisk rymdindustri. Detta görs med fördel inom ramen för starkt nordiskt samarbete. Sverige ska inte minst genom rymdbasen Esrange bidra till EU:s och Natoallierades tillträde till rymden. Rymdbasen kan exempelvis genom verksamhet med nedtagning av satellitdata bidra med viktig förmåga för en förbättrad nationell och allierad lägesbild över Arktis. Som arktisk allierad avser Sverige att förvalta de geostrategiska möjligheter som regionen medför kopplat till rymden och ta ett större ansvar för säkerheten i regionen. Detta innebär även möjligheter för svensk rymdindustri.

Sverige bidrar till alliansens lägesbild inom ramen för samarbetet Alliance Persistent Surveillance from Space (APSS). Sverige har även undertecknat avsiktsförklaringar för Nato-initiativen Starlift, för responsiv satellituppskjutning inom alliansen, och Northlink, som möjliggör säker satellitkommunikation i Arktis.

Rymdbasen Esrange utgör en strategisk resurs för Sverige för både civila och militära ändamål.

Foto: SSC Space

Regeringen satsar stora resurser på stärkt militär rymdförmåga för ökad underrättelseinhämtning och långräckviddig bekämpning. Denna förmåga ökar även förutsättningarna för skydd av egna stridskrafter genom till exempel lägesbildinhämtning och övervakning i realtid. Genom ledande svensk rymdförmåga stärks Sveriges strategiska oberoende och värde som allierad och partner på den internationella rymdarenan.

Det geostrategiska läget och utvecklingen av den svenska rymdsektorn medför en ökad hotbild då utländska aktörer bedriver säkerhetshotande verksamhet mot svenska rymdaktörer i syfte att uppnå inflytande i Arktis. Den mångbottnade hotbilden, men också möjligheterna som följer med utvecklingen av rymd-

sektorn, kräver ett totalförsvarsperspektiv på rymdregionen Nordkalotten, med tät samverkan mellan berörda offentliga och privata aktörer.

Sverige är en aktiv partner i europeiska rymdprojekt av vikt för Arktisk förmåga. Ett exempel är flaggskeppsprojektet Destination Earth, med målet att skapa en digital modell, en så kallad digital tvilling, av jorden för att modellera, övervaka och simulera naturfenomen, risker och mänskliga aktiviteter, bland annat i Arktis. Projektet finansieras genom Programmet för ett digitalt Europa, och aktörer som SMHI och RISE bidrar med svensk spetskompetens för avancerad AI och storskalig dataanalys.

5. Arktis i det internationella samarbetet

Sverige ska driva Arktisprioriteringar i alla relevanta forum, multilateralt och regionalt, och i bilaterala samarbeten. Som arktisk stat har Sverige goda förutsättningar att utöva inflytande och tillgodose strategiska intressen. Sverige ska företräda en samlad ansats till situationen i Arktis utifrån regeringens långsiktiga mål. Till svenskt förfogande har vi strategiska resurser och förmågor som stärker vår attraktionskraft som partner. Sverige ska agera nordiskt och nordisk-baltiskt, inom Europeiska unionen, i Arktiska rådet liksom i Nato, A7-kretsen och andra bilaterala liksom multilaterala försvarssamarbeten.

Nato

Som allierad ligger det i Sveriges intresse att alliansen fortsatt stärker sin roll i Höga Nord och Arktis. Medlemskapet i Nato ger goda möjligheter att tillvarata svenska intressen och driva svenska prioriteringar avseende Arktis, vilket regeringen redogör för genomgående i den här strategin. För regeringen är samarbetet med övriga arktiska Natomedlemmar särskilt prioriterat och den transatlantiska sammanhållningen ska värnas.

Sverige ska aktivt bidra till att stärka Natos roll i Arktis och utveckla Natos avskräckning och försvar i regionen, med särskilt fokus på säkerhet, kompetens- och förmågeutveckling, institutionell kapacitet, gemensam lägesbild och policyutveckling i Höga Nord.

Givet den strategiska kopplingen mellan Arktis, Höga Nord och Östersjön ska Sverige verka för fördjupat samarbete mellan de allierade som ingår i Natos operationsområde nordväst och operationsområde center. Sverige ska också verka för stärkt förmåga för Natos operativa högkvarter för dessa områden – det vill säga Joint Force Command (JFC) Norfolk i USA respektive JFC Brunssum i Nederländerna. En ökad samordning med USA, Kanada och det nord-amerikanska försvarssamarbetet North American Aerospace Defense Command (NORAD) samt Storbritannien är önskvärt för försvaret av Nordamerika, Nordatlanten och Nordeuropa.

Natos framskjutna närvaro i Finland (FLF Finland) är viktig för att förstärka Natos avskräckning och försvar längs den norra flanken. Sverige är ramverksnation för FLF Finland och har åtagit sig att bidra

med den bataljonsstridsgrupp som utgör den multinationella styrkans kärna. FLF Finland kommer att användas som en plattform för att testa nya teknologier, procedurer och metoder i detta syfte.

Mot bakgrund av den unika och krävande arktiska och subarktiska miljön i regionen ligger det i Sveriges intresse att Natos samlade förmåga till strid i arktisk och subarktisk miljö stärks inom mark-, sjö- och luftdomän. Sverige verkar, genom Natos förmågeplaneringsprocess, för att Natos förmågekrav anpassas till de klimatologiska och geografiska förutsättningarna i Höga Nord.

Nordiskt och nordisk-baltiskt samarbete

Det nordiska samarbetet på försvarsområdet, liksom i bredare säkerhetspolitiskt avseende, är synnerligen tätt. Även om det bilaterala samarbetet med Finland är unikt nära, har också det nordiska samarbetet genomgående intensifierats under senare år till följd av det försämrade säkerhetspolitiska läget i vår del av världen. Behovet av samordning inom bland annat försvar, krisberedskap och försörjningstrygghet har ökat. Det geopolitiska läget, inte minst det ökade intresset för Arktis globalt och det faktum att Arktis utgör en betydande del av Norden, gör samarbetet alltmer prioriterat. Sverige ska verka för att det nordiska samarbetet, såväl bilateralt som multilateralt, ytterligare förstärks. De nordiska ländernas gemensamma värdegrund och tonvikt på respekt för folkrätt i Arktis är en enande faktor och styrka.

Treriksröset är platsen där Sverige, Norge och Finland möts. Det är Sveriges nordligaste punkt, tillika världens nordligaste internationella trelandspunkt, där tre landsgränser möts.

Foto: Jerker Andersson/imagebank.sweden.se

Ökat gränsöverskridande samarbete mellan de arktiska regionerna i Finland, Norge och Sverige, är en förutsättning för ett mer integrerat och säkert Norden. Det gränsöverskridande samarbetet är redan idag mycket dynamiskt på olika nivåer: kommuner, regioner, universitet, näringsliv och gränskommittéer. Sverige ska verka för ökad koordinering av befintliga samarbeten och ett än mer fördjupat trilateralt samarbete i Nordens arktiska regioner baserat på lokala, regionala och nationella behov.

Det här inkluderar det hittillsvarande Barents-samarbetet. Barentsrådet har förändrats på senare år efter att Ryssland suspenderades till följd av sin fullskaliga invasion av Ukraina 2022 och att Finland lämnade 2025, och samarbetet svarar i sin tidigare form inte upp mot den säkerhetspolitiska situationen i Europa. Däremot ska samarbetsområden inom Barentsrådet som fortsatt är prioriterade för de arktiska regionerna i Sverige, Finland och Norge värnas och utvecklas.

Regeringen anser att det nordiska totalförvarssamarbetet fortsatt bör fördjupas inom ramen för, och som stöd till, Nato. Det nordiska samarbetet ska utvecklas mot en ökad grad av integration och samverkan. Ett starkt Norden stärker Nato. Det nordiska försvarssamarbetet Nordefco kompletterar och bidrar till europeisk och transatlantisk säkerhet och det kollektiva försvaret inom Nato. Det gäller även det nordiska samarbetet om transportberedskap och gränsöverskridande transportinfrastruktur med fokus på militär rörlighet och försörjningsberedskap.

Inom Nordiska ministerrådet bedrivs verksamhet genom det Arktiska samarbetsprogrammet, med projekt till stöd för ekonomisk, social och klimatrelaterad resiliens. Regeringen välkomnar konkreta insatser för ökat samarbete mellan de nordiska ländernas arktiska regioner, som komplement till verksamhet i andra forum såsom Arktiska rådet.

Arktisrelaterade frågor diskuteras inom ramen för det nordiska samarbetet N5, där Sverige, Norge, Finland, Danmark och Island ingår. Likaså bidrar NB8-samarbetet, som inkluderar de fem nordiska länderna och de tre baltiska länderna, till att sammanlänka läget i Östersjön respektive i Arktis i analys och policyrespons. Sveriges geografiska läge, en arktisk nation med Östersjökust, utgör ett särskilt mervärde i dessa sammanhang.

Samarbetet inom ramen för Östersjöstaternas råd, CBSS, bedrivs sedan Ryssland suspenderades 2022 mellan de nordiska och baltiska staterna samt Tyskland, Polen och EU. Vid rådets utrikesministermöte 2025 beslutades med Sveriges aktiva stöd att reformera organisationen för att bättre möta gemensamma säkerhetsutmaningar. Genom att stärka dialogen och samarbetet om säkerhetsfrågor kan Östersjöstaternas råd utvecklas till ett regionalt forum för säkerhet. Flera av de säkerhetsutmaningar som berör Östersjöstaternas råd och Östersjöregionen, såsom hybridhot och Rysslands skuggflotta, är även aktuella i Arktisområdet.

Europeiska unionen

Arktis är både en geografisk del av den Europeiska unionen – delar av europeiska Arktis ligger inom svenskt, danskt och finskt territorium – och ett område utanför EU:s gränser som omhändertas inom ramen för EU:s externa instrument. De två dimensionerna är sammanflätade och båda är ytterst viktiga i ett svenskt perspektiv.

EU har en bredd av verktyg för att genomföra sin Arktispolitik, både internt i unionen och i den externa politiken – finansiella, rättsliga, utrikespolitiska, säkerhetspolitiska och försvars- och handelspolitiska verktyg. Dessa verktyg bör integreras på ett sammanhållet och strategiskt sätt i EU:s Arktispolitik. EU:s instrument för förmågeutveckling, stärkt infrastruktur samt harmonisering av regelverk är särskilt viktiga för en stärkt europeisk Arktispolitik. Nyttjandet av EU:s fulla verktygslåda och processer är avgörande för att uppnå strategiska och långsiktiga prioriteringar, främja EU:s intressen och bedriva en effektiv och sammanhållen Arktispolitik med utgångspunkt i Europas och arktiska EU-medlemsstaters säkerhet.

För norra Sverige ger EU:s sammanhållningspolitik ett betydande mervärde. I Sveriges anslutningsfördrag till EU gavs de norra och glest befolkade delarna av Sverige en särskild status, Northern Sparsely Populated Areas (NSPA). Det glethetskriteriet tillämpas för till-

delning av finansiellt stöd via Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska socialfonden. Medlen ska bidra till innovation, digitalisering, gröna investeringar och stöd till småföretag, liksom till sysselsättning, utbildning och social inkludering. Norra Sverige drar också fördel av stöd från EU:s gränsregionala och transnationella Interregprogram som främjar samarbete mellan länder och regioner över nationsgränserna. Regeringen fäster stor vikt vid att de naturbetingade och strukturella förhållanden som präglar norra Sverige fortsatt beaktas i EU:s budget. Sveriges norra regioner har ett gemensamt kontor i Bryssel med ett viktigt kunskaphöjande och nätverkande arbete som stärker förståelsen för norra Sverige inom EU:s institutioner.

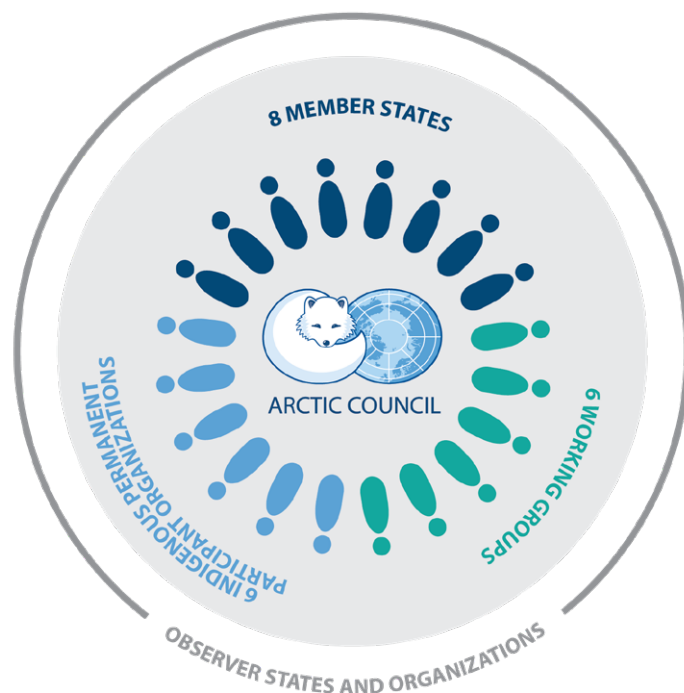
Den ryska aggressionen mot Ukraina utgör det största säkerhetshotet mot Europa och EU, med konsekvenser även för Arktis. Utvecklingen i Arktis är en central angelägenhet för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik och Arktis får en alltmer framträdande roll i EU:s externa relationer.

EU är en viktig partner i Arktis och regeringen välkomnar att EU utvecklar den arktiska politiken för att bemöta de komplexa utmaningarna i regionen. Detta sker dels genom EU-kommissionens och europeiska utrikestjänsten EEAS:s uppdatering av Arktis-meddelandet under 2026, dels genom framtagandet av en europeisk säkerhetsstrategi. Regeringen verkar aktivt för att arktiska dimensioner beaktas i alla relevanta politikområden inom EU-samarbetet. EU:s roll ska komplettera arbetet i andra organisationer, såsom Nato och Arktiska rådet.

Regeringen stödjer EU:s övergripande, strategiska prioriteringar för Arktis i syfte att bevara säkerheten och stabiliteten genom fortsatt internationellt samarbete, åtgärder inom klimat och miljöskydd samt främjandet av en hållbar utveckling. Av särskild betydelse är EU:s stöd för upprätthållandet av folkrätten inklusive havsrätten i Arktis och tonvikten vid de arktiska ländernas suveränitet och territoriella integritet.

Arktiska rådet

Arktiska rådet är de arktiska staternas forum för samarbete, dialog och kunskapsuppbyggnad i gemensamma Arktisrelaterade angelägenheter. Samarbetet spänner över centrala områden såsom skydd av den arktiska miljön, klimatförändringens konsekvenser, urfolks levnadsvillkor, ekonomisk och social utveckling samt sjöfart, krisberedskap och sjöräddning.

Arktiska rådet består av de åtta arktiska staterna och sex organisationer som representerar urfolken i Arktis. Rådet har sex arbetsgrupper. Därtill har rådet närmre 40 observatörer, både icke-arktiska stater och organisationer.

Foto: Arktiska rådet

Arktiska rådet ger unik röst och inflytande åt urfolksrepresentanter, samlar en bred Arktisexpertis på arbetsgruppsnivå och står för en imponerande vetenskaplig produktion avseende förhållanden i Arktis. Många av rådets observatörer – stater och organisationer – gör betydelsefulla bidrag till rådets arbete. Europeiska unionen är de facto observatör i Arktiska rådet.

Arktiska rådet speglar och befäster att utvecklingen i Arktis ska styras av de arktiska staterna, i enlighet med folkrätten. Sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina är delar av arbetet i Arktiska rådet satt på paus på så sätt att gemensamma möten på ministernivå och högre tjänstemannanivå inte äger rum. Trots det består rådets viktiga roll. För regeringen är det prioriterat att Arktiska rådet är dynamiskt, inflytelserikt och produktivt i relation till gränsöverskridande utmaningar i Arktis.

Sverige innehar ordförandeskapet i Arktiska rådet från maj 2027 till maj 2029, efter Danmark och före Kanada. Samordning med utgående och inkommande

ordförande liksom dialog med urfolksrepresentanter och observatörer är viktiga delar i genomförandet av ordförandeskapet. Ett ordförandeprogram med prioriteringar och aktiviteter för de två åren ska ligga till grund för ordförandeskapet. Svenska myndigheter som Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för civilt försvar, Kustbevakningen, Strålsäkerhetsmyndigheten och Polarforskningssekreteriatet är aktiva i Arktiska rådets arbete och bidrar till dess viktiga resultat.

Samarbete med icke-arktiska stater

På senare år har intresset för Arktis ökat markant bland icke-arktiska stater och aktörer. Många länder vill utforska den ekonomiska potentialen inom bland annat utvinning av naturresurser, sjöfart och konnektivitet, och samtidigt expandera sin forskning till att omfatta Arktisfrågor. Det försämrade säkerhetspolitiska läget och den tilltagande stormaktsrivaliteten motiverar också länder att mer noga följa och strate-

giskt och taktiskt förhålla sig till händelseutvecklingen i Arktis. Därtill kan forskningsrelaterade ändamål såsom Arktis betydelse för det globala klimatet utgöra drivkraft för icke-arktiska staters ökade engagemang. Ett växande antal icke-arktiska länder har en samlad Arktispolitik eller specifika Arktisprioriteringar, och många har dedikerade diplomatiska sändebud för Arktis eller för Arktis och Antarktis.

Över lag välkomnar regeringen ett ökat intresse utanför kretsen av arktiska stater, så länge intresset vilar på en solid folkrättslig grund och full respekt för de arktiska ländernas suveränitet, rättigheter och ansvar. Ett ökat intresse kan bibringa en bättre förståelse bland icke-arktiska aktörer för grundläggande förhållanden i Arktis, i synnerhet de rättsliga och miljömässiga. Sverige ska söka fördelar av ett ökat internationellt engagemang i den mån det bidrar till svenska prioriteringar för Arktis. Utvidgade samarbetsmöjligheter finns både nära, med länder som Storbritannien, Tyskland och Frankrike, och fjärran med länder som Japan, Sydkorea, Australien och Nya Zeeland. Kina är observatör i Arktiska rådet och Kinas centrala roll inom klimatområdet och i globala miljösamarbeten är relevant i en Arktiskontext. Regeringen är öppen för att utveckla samarbetet med Kina där det är möjligt och i linje med svenska intressen och värderingar. Men regeringen betonar vikten av att Kina liksom övriga icke-arktiska stater verksamma i Arktis erkänner de arktiska staternas suveränitet, suveräna rättigheter och jurisdiktion i Arktis, samt respekterar internationell rätt, inklusive FN:s havsrättskonvention (UNCLOS).

Sverige förväntar sig full respekt för de arktiska ländernas rättigheter. Det bör samtidigt understrykas att alla stater har rättigheter och skyldigheter som är tillämpliga i Arktis enligt folkrätten, inklusive FN:s havsrättskonvention. Regeringen avser att ingå i och förstärka sådana internationella samarbeten som kan bidra till att uppnå regeringens långsiktiga mål för Arktis.

Parlamentariskt Arktissamarbete

Parlamenten i de arktiska länderna har ett väl utvecklat cirkumpolärt samarbete. Den arktiska parlamentarikerkonferensen CPAR samlar vartannat år medlemmar från de arktiska parlamenten för diskussion om utvecklingen i Arktis. Konferenserna utgör ett viktigt forum, för närvarande utan Rysslands deltagande, för frågor av gemensam betydelse i en arktisk kontext.

De nordiska parlamentarikerna diskuterar också arktiska frågor i Nordiska rådet och i Europaparlamentet.

Den svenska parlamentarikerdelegationen till CPAR är aktiv i internationella sammanhang. Vid konferensen i Kiruna 2024 lyfte den svenska delegationen särskilt behovet av att förbättra avfallshanteringen i de arktiska länderna och att uppmärksamma även icke-arktiska stater på att sopor, i synnerhet plast, orsakar stor skada i Arktis. Vid konferensen i Fairbanks 2026, som CPAR-delegationen deltog i, underströks i konferensuttalandet vikten av utveckling av infrastruktur och energisäkerhet i Arktis. Ett annat prioriterat område som lyftes var rymd, säkerhet och lägesmedvetenhet i Arktis, samt vikten av starkt samarbete inom en rad områden inklusive utbildning och forskning. Slutligen lyftes att klimatförändringen i den arktiska regionen måste tas i beaktande i politiskt beslutsfattande. Den svenska parlamentarikerdelegationen till CPAR bidrar också till ökad kunskap i Sverige om Arktis genom bland annat seminarieverksamhet.

Svensk utrikes- och säkerhetspolitisk Arktiskompetens

I Sverige finns framstående forskningsmiljöer, expertmyndigheter, lokala och regionala aktörer, civilsamhällesorganisationer och privata aktörer som bidrar till den samlade svenska resursbasen vad gäller Arktis. Svenskt Arktiskunnande är en integrerad del i svenskt aktörskap och inflytande internationellt. Regeringen betonar betydelsen av en stark svensk resursbas och ett väl fungerande Arktisnätverk, inom Sverige och med internationella partners. För att bidra till den utrikes- och säkerhetspolitiska kunskapen och analysen i Sverige vad gäller Arktis inrättas 2026 på regeringens initiativ ett Arktisprogram vid Utrikespolitiska institutet. Programmet ska bidra till svensk policyutveckling och svenskt aktörskap i arktiska frågor. Regeringen avser också att i samarbete med relevanta partner initiera en årlig utrikes- och säkerhetspolitisk Arktiskonferens i Sverige på teman av särskild relevans för svenska intressen. Strategiska projekt som kan stärka Arktiskompetens, policyutveckling och internationellt genomslag för svenska Arktisprioriteringar, och bidra till dialog och fredlig samverkan i Arktis, kommer att utvecklas.

Regeringskansliet

Växel: 08-405 10 00

www.regeringen.se